

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΟΦΙΣΜΑΤΑ.

Α'. — Ἐὰν διακρίνωμεν τοὺς κατοίκους ἐπικρατείας τινος εἰς φορολογουμένους καὶ μὴ, διὰ μὲν τοὺς πρώτους ὁ φόρος διεγείρει τὴν δραστηριότητα αὐτῶν, διὰ δὲ τοὺς δευτέρους ἢ ἔλλειψίς του προξενεῖ τὸ ἐναντιον ἀποτέλεσμα. Τοιοῦτοτρόπως οἱ μὴ διὰ τοῦ φόρου βαρυνόμενοι ἐθεωρήθησαν ὡς προνομιοῦχοι καὶ παρεβλήθησαν πρὸς τοὺς κληρονομοῦντας ὅλην τὴν πατρικὴν οὐσίαν π ρ ω τ ο τ ὁ ο υ ς, οἵτινες, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἐνώπιόν των βίον ἄνετον καὶ ἀμέριμνον, μετατρέπουσιν αὐτὸν εἰς κτηνώδη. Ἀπ' ἐναντίας οἱ φορολογούμενοι παριστῶσι τὴν εἰκόνα τῶν ἀποκλήρων τέκνων, τὰ ὅποια, βιαζόμενα νὰ κερδίσωσι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἀποκαθίστανται ἐπὶ τέλους ἰσχυροὶ δόξης καὶ πλοῦτου παραγωγαί.

Ὁ φόρος λοιπὸν εἶναι εὐλογία δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν πληρώνουσι καὶ κατάρα διὰ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀπηλλαγμένους. Ὄταν ὀδηγῇ τοὺς πρώτους πρὸς τὴν βιομηχανικὴν ἀκμὴν, δὲν ἀπαιτεῖται μείζων δικαιολογία. Καὶ ἐν τούτοις πρόκειται περὶ σοφίσματος! Διότι κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον καὶ ὁ ληστής εἶναι εὐεργετικὸς, ὅταν καθιστᾷ ἐλαφρότερον τὸ βαλάντιον τοῦ ληστευομένου, ὅστις οὕτω σπεύδει ὀρμητικώτερον πρὸς τὴν ἀναπλήρωσιν αὐτοῦ. Ὑπὸ τὴν σκέπην τιοῦτου συλλογισμοῦ καὶ ἡ τρικυμία αὐτὴ ἔχει τὴν οἰκονομικὴν λογικὴν τῆς ἐν τῇ χύσει, τὴν ὅποιαν προκαλεῖ πρὸς σωτηρίαν τοῦ πλοίου. Ὅσοι ὁμως ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐν-

τεῦθεν προκύπτουσαν νέαν τοῦ πλοίου δραστηριότητα, πρέπει νὰ μετρηθῶσι πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὴν ἐν τῷ λιμένι εἴσοδον μεθ' ὄλου τοῦ φορτίου.

Τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν σόφισμα ὑποθέτει τὸν ἄνθρωπον ὡς μηχανήν, τὴν ὁποίαν κινεῖ ὁ φορολόγος διὰ τὸν φόβον μὴ καταλάβῃ αὐτὴν σκωρία. Δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἢ πρὸς τὴν πρόδον δύνამις, τὴν ὁποίαν ἡ θεῖα Πρόνοια ἐνεφύτευσεν ἐν τῇ ψυχῇ ἐκάστου· ἀπαιτεῖται καὶ τέχνη τις πρὸς τοῦτο διοικητικὴ. Δὲν ὑπάρχει εὐνοϊκώτερον σύστημα ὑπὲρ τῶν βαρέων καὶ καταπιεστικῶν φόρων. Ἀρκεῖ ὁ κουρεὺς νὰ μὴ χαράσῃ βαθέως τὸ δέρμα τοῦ ζώου, καὶ ὄλαι αἱ τρίχες ἀνήκουσιν εἰς τὸν εὐστροφον ψαλίδα του. Μήπως ὅσῳ κόπτονται αἱ παλαιαί, δὲν ἀναφύονται αἱ νέαι;

Κατὰ τοῦτο οἱ ὀπαδοὶ τοιαύτης φορολογικῆς πολιτικῆς συγχύζουσιν εἰς ὑπερβολὴν τὴν ἀγέλην τῶν κτηνῶν πρὸς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν δὲ τις ἔλεγεν εἰς λαὸν ἐλεύθερον «ὕπόμεινον νὰ σὲ γυμνώσω, ὅπως κατασκευάσῃς νέα καὶ πολυτιμώτερα φορέματα,» ὄλοι θὰ ἔσπευδον νὰ ἐξαγάγῃσι πέραν τῶν ὀρίων τῆς ἐπικρατείας τοιοῦτον ρήτορα, ὡς ἐπικίνδυνον τῆς πολιτείας ἀνατροπέα. Καὶ ἀληθεύει μὲν, ὅτι ἡ φύσις ἀντὶ πόνων καὶ μόχθων δίδει τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς· πρέπει ὁμῶς νὰ εἶναι τις δοῦλος εἰς ὑπερβολὴν τυφλός, ἵνα ἀναβιβάσῃ τοὺς φορολόγους τῶν ἀνθρώπων μέχρι τῆς κατοικίας τῶν θεῶν. «Ἡ φύσις (λέγει ὁ Montesquieu ἐν τῷ Πνεύματι τῶν Νόμων 13, 2), εἶναι δικαία πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀνταμείβει τοὺς πόνους των καὶ καθιστᾷ αὐτοὺς ἐργατικούς, ἀφοῦ εἰς τὰ μεγαλειότερα τῶν ἔργων χορηγεῖ καὶ τὰς μεγαλειτέρας ἀμοιβάς. Ὅταν ὁμῶς δεσποτικὴ ἐξουσία ἀφαιρῇ τὰς ἀμοιβάς ταύτας τῆς φύσεως, ἀηδία τότε πρὸς τὴν ἐργασίαν καταλαμβάνει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ ἀργία θεωρεῖται ὡς τὸ μόνον ἀγαθόν.»

Β'. — Ἐὰν ἀφίνετο τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀκατάσχετον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς παραγωγῆς, ἤθελε συσῶρεύσει τόσα πλοῦτη, ὥστε ἵνα εὐρεθῇ τρόπος εἰς περαιτέρω κίνησιν αὐτοῦ, ἀναπόφευκτος ἦτο εἰς Ξενοφῶν, ὅστις, ὅπως ἐξάξῃ τοὺς

στρατιώτας αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς Ἀσίας, ἠναγκάσθη νὰ πυρπολήσῃ τοὺς θησαυροὺς των. Ὁ φόρος λοιπὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν θεωρεῖται, ὅπως ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἐρεθιστικὸν πρὸς παραγωγὴν ἐλατήριον, ἀλλ' ἀντιστρόφως ὡς καταπραῦντικὸν μᾶλλον φάρμακον κατὰ τῆς ἀμέτρου παραγωγικῆς ἐξάψεως. Ἐὰν ὑποθέσωμεν π. χ. ὅτι εἰσοδήματα 10 χιλ. δραχμῶν φορολογοῦνται 10 τοῖς %, 20 χιλ. δραχμῶν 20 τοῖς %, 30 χιλ. δραχμῶν 30 τοῖς %, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς, 90 χιλ. δραχμῶν 90 τοῖς %, 100 χιλ. δραχμῶν 100 τοῖς %, ἰδοὺ πλήρης ἡ ἐννοια τῆς ἐν λόγῳ φορολογικῆς ἰδέας. Κατ' αὐτὴν ἢ μὲν μικροτέρα παραγωγικὴ ἱκανότης βραβεύεται, ἢ δὲ μείζων τιμωρεῖται. Ἐὰν ἐν τῇ φορολογικῇ τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίᾳ δὲν ἀπαντᾷται πλήρης τοιαύτη εἰκὼν, ἐν τούτοις αἱ πολλαπλαῖ τῆς δημεύσεως ἐπόψεις, εἴτε φανεραὶ εἴτε λανθάνουσαι, μαρτυροῦσιν οὐχὶ παντάπασιν ἄσχετον τὴν θεωρίαν ταύτην πρὸς τὴν πραγματικὴν κατὰ τόπους καὶ χρόνους διαμόρφωσιν τῶν κοινωνιῶν.

Ἡ καταπραῦντικὴ ιδιότης τοῦ φόρου συναντᾷται πρὸς τὴν ἐρεθιστικὴν, ἐπὶ τοῦ ποσοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ἀμφοτέραι αἱ μέθοδοι ἀποβλέπουσι. Διότι ὅσῳ πλειότερον φορολογεῖτε, τόσῳ πλειότερον ἐρεθίζετε ἢ καταπραῦνετε. Τότε ὑποτίθεται, ὅτι τὰ ταμεῖα τοῦ ἡγεμονικοῦ σώματος εἶναι πληρέστερα. Ἀπάτη ὀλεθρία! διότι δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐξάντλησις τῆς πηγῆς. Διδομένου ὁμῶς ὅτι τὰ ταμεῖα ταῦτα πλημμυροῦσιν, ἰδοὺ ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῶν ἀποτελούντων τὸ ἡγεμονικὸν σῶμα μελῶν, ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος μέχρι τοῦ τελευταίου κλητῆρος. Δὲν ὑπάρχει ἀνθηροτέρα διὰ τὸ δημόσιον μισθολόγιον (φανερὸν ἢ κρύφιον) ἐποχὴ. Οἱ ζῶντες ἐκ τῶν ἰδρώτων τοῦ λαοῦ ἀποτελοῦσι τότε τὴν προνομιοῦχον τῆς ἐπικρατείας τάξιν, ἣτις ἀνά παῶσαν πρῶϊαν λέγει ἐν ἑαυτῇ «ψυχὴ μου, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ· φάγε, πῖε εὐφραίνου.» Δὲν χρειάζεται τότε εἰμὴ ἢ τελευταία ὥρα, τὴν ὁποίαν ἄλλως μὲν περιγράφει τὸ εὐαγγέλιον, ἄλλως δὲ ἐξηγεῖ ἢ ἐπαναστατικὴ τῶν ἐθνῶν πρακτικῇ.

Ἄλλ' ἵνα περιορισθῶ μᾶλλον εἰς τὸ σόφισμα τῆς καταπραϋντικῆς τοῦ φόρου ιδιότητος, τῇ ἀληθείᾳ ἀγνοῶ πότε τὸ ἀνθρώπινον γένος ὑπερέβη τὰ μέσα τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ. Πλησίον ἐνός ἄλβιου μυριάδες συγκρούονται κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν χάριν τοῦ ἐπιουσίου αὐτῶν πορισμοῦ. Ἡ καταπραϋντικὴ τοῦ φόρου ιδιότης εἶναι λοιπὸν ἢ χιμαιρικὴ ἢ δημευτικὴ. Ὅτι ἐνδιαφέρει ἐπὶ τοῦ προκειμένου, εἶναι ἢ ἀπλὴ λογικὴ τῆς φύσεως. Ὅσοι δὲ ὑπὲρ τῶν καταπραϋντικῶν αὐτῶν φόρων προβάλλουσι τὴν διὰ τούτων ἀνάπτυξιν τῆς ἀγοραίας κυκλοφορίας μεταξύ τῶν παντοίων δαπανῶν τοῦ ἡγεμονικοῦ σώματος καὶ τῶν ἄλλων τῆς κοινωνίας παραγωγικῶν ἔργων, ὁμολογοῦσι τῷ ὄντι πολλὴν ἀφέλειαν, μὴ βλέποντες τὸν θαυμάσιον τῆς κοινωνίας φυσικὸν ὀργανισμὸν πρὸς τὴν ἐν γένει παραγωγὴν καὶ κυκλοφορίαν τῶν ἐφοδίων τῆς ζωῆς, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς χρήσεως αὐτῆς νόμων. Ἐν τούτοις τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δεῖται ἰδιαίτερας ἐρεύνης.

Γ'. — Ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι διὰ τῆς φορολογικῆς μηχανῆς ξένοι ἀπογυμνοῦσι τὴν ἐπικράτειαν (φαινόμενον οὐχὶ παντάπασιν ἀγνωστον ἐν τῇ πολεμικῇ καὶ ἀποικιακῇ ἱστορίᾳ), ἢ ὅτι ὑπὸ ἀσφαλῆ κλειδα τίθενται αἱ φορολογικαὶ εἰσπράξεις ἐντὸς τῶν ἀποκρύφων τοῦ δεσποτισμοῦ θησαυροφυλακείων, κατὰ κανόνα οἱ φόροι, τοὺς ὁποίους συναθροίζει ἢ πολιτεία διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἐπαναστρέφουσι διὰ τῆς ἀριστερᾶς εἰς τὸ μέγα σῶμα τοῦ φορολογουμένου λαοῦ. Τοιοῦτοτρόπως χώρα τις δύναται νὰ εἰσκομίζῃ ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ τὰ ἑκατομμύρια τῶν φόρων τῆς καὶ κατόπιν νὰ περιμένῃ αὐτὰ διὰ μέσου τῶν διαχειριστῶν τῆς. Ἐνῶ ἀφ' ἐνός τὰ ἑκατομμύρια ταῦτα διανέμονται μεταξύ δεδομένου ἀριθμοῦ δημοσίων προσώπων καὶ κυβερνητικῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ ἀνάγκη τῆς συντηρήσεως τούτων θὰ ρίψῃ, γρήγορα ἢ ἄργά, ἐκ νέου τὰς χρηματικὰς μερίδας αὐτῶν εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἐθνικῆς ἀγορᾶς, ἥτις οὕτως ἀναλαμβάνει ὅ,τι ἔδωκε.

Βεβαίως ἂν ἠδυνάμην νὰ παρακολουθῆσω τὴν ἱστορίαν

τῆς δραχμῆς, τὴν ὁποίαν ἐπλήρωσα εἰς τὸν εἰσπράκτορα, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριβείας, τὴν ὁποίαν ἐπλάσεν ἡ γόνιμος τοῦ Ἄνδερσεν φαντασία, δὲν ἦτο ἀδύνατον κατόρθωμα ἢ ἐπ' ἀνόδου τῆς δραχμῆς ταύτης ἐκ νέου εἰς τὰς χεῖράς μου. Ὑποθέτω, ὅτι ἐπὶ τέλους τὸ κατώρθωσα. Μήπως ἡ δραχμὴ αὕτη μοὶ ἐπεστράφη δωρεάν; Μήπως πρὸς ἀπόκτησίν τῆς δὲν ἔδωκα ἀντάξιον εἰς καρπούς τοῦ ἀγροῦ μου, εἰς πραγματείας τοῦ καταστήματός μου, εἰς ἐργασίαν τοῦ βραχίονος ἢ τῆς κεφαλῆς μου; Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ὁ φόρος τῆς δραχμῆς μου καὶ γενικώτερον οἱ ὅλοι φόροι τοῦ λαοῦ δύνανται νὰ ἐξομοιωθῶσι πρὸς συνάλλαγμα, τὸ ὁποῖον πληρῶνεται ἐπὶ τῇ ἐμφάνισι ἐκ τῆς λοιπῆς τοῦ φορολογουμένου οὐσίας.

Τὸ ἀκριβὲς ἐν τούτοις εἶναι, ὅτι οἱ φόροι περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς πραγματικὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν, καὶ εἴτε πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς εἴτε πρὸς τοὺς ἀλλοδαποὺς τῶν πραγματειῶν πωλητὰς ἀνταλλάσσονται, ἢ ἰδέα τῆς φορολογικῆς ἐπιστροφῆς εἶναι παντάπασιν ἰσχνή. Ὅπως ὅλα τὰ σοφίσματα, οὕτω καὶ τὸ κατ' αὐτὴν δὲν ἀντέχει εἰς τὸ ἔταστικὸν τῆς ἀναλύσεως φῶς. Διαφέρει, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἐν τῇ εἰκονικῇ διαλεκτικῇ ἐπιστροφῆς τῶν φόρων διὰ μέσου τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἡγεμονικοῦ σώματος, εἰς ἀσφάλειαν, τάξιν, εὐνομίαν καὶ λοιπὴν διοικητικὴν ἀρμονίαν. Ὅτι ὁ φόρος εἶναι πάντως ἀντίτιμον τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων, οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων. Προϋποτίθεται λοιπὸν ἡ κανονιστικὴ δύναμις τῶν αἰώνιων τῆς ἐθνικῆς ἀγορᾶς νόμων, καὶ τὸ ὅλον ζήτημα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γενικῆς τοῦ πολιτεύματος ἀναπτύξεως. Ἐὰν ἀποκλίνῃ αὕτη εἰς ὠφέλειαν μᾶλλον τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν ἀρχομένων, πρέπει ἐκ τῆς ἐν λόγῳ εἰς ὑπηρεσίας ἐπιστροφῆς νὰ ἀφαιρεθῇ ἀνάλογον μέρος, τὸ ἀποτελοῦν τὴν καθαρὰν τῶν φορολογουμένων ζημίαν. Τί δὲ θὰ ἐλεγέ τις, ἐὰν π. γ. ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον μόλις ἢ ἀγορὰ ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ ὡς ἀχθοφόρον, τὸ πολίτευμα ἐπλήρωνεν ὡς μέγαν τοῦ κράτους ἀξιωματικόν;

Δ'. — Ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ θησαυρῷ ἀνά πᾶν ἔτος συγ-

κέντρωσις μεγάλων διὰ τοῦ φόρου χρηματικῶν δυνάμεων περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἔποψιν ἱκανῶς ἑλκυστικὴν. Τὰ Προπύλαια καὶ ὁ Παρθενῶν ἄνευ τῆς τοιαύτης συγκεντρώσεως θὰ ἦσαν ἀριστουργήματα ἀνέφικτα. Ἐν δὲ τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ οἱ μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ τῆς Ἰσπανίας διηγοῦνται τὸ πολύτιμον ρεῦμα τῶν ὑποφόρων αὐτῇ χωρῶν. Ἐν γένει ὅταν τὰ χρήματα εἶναι νεῦρα τοῦ δαπανηροτέρου καὶ μεγαλύτερου τῶν κοινωνιῶν φαινομένου (τοῦ πολέμου), ἕκαστος ἐννοεῖ τὴν ἔξοχον τῆς φορολογικῆς συγκεντρώσεως ἀποστολήν. Ὅσοι λοιπὸν ἐθεώρησαν τὰ ἔθνη ὡς ὕλην εὐπλαστον ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ ριφθῶσιν ταῦτα κλειστοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς τὰς μαγικὰς αὐτῶν χεῖρας, εὖρον ἐν τῷ φόρῳ τὴν ἀσφαλεστάτην μέθοδον, ἐκ δὲ τῆς συγκεντρωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐπορίσθησαν τὸ μεγαλύτερον διὰ τὰ σχέδιά των θάρρος.

Ἐν τούτοις ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ τις, ὅτι κρείττων διαχειριστὴς τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων εἶναι αὐτὸς ὁ ἰδιοκτῆτης· ὅτι τὰ χρήματα τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ὑποτελῶν τῶν Ἰσπανῶν ἦσαν κατηραμένα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν σφετεριστῶν· ὅτι ἐὰν ἡ κυβέρνησις διὰ τῶν ἰδρώτων τοῦ λαοῦ σκορπίζη ἐνίοτε λάμπει εἰς ὀφθαλμοὺς κεκμηκότας, οἱ φορολογούμενοι, διαχειριζόμενοι αὐτοὶ τὰς φορολογικὰς μερίδας των, χορηγοῦσι πλείονα τροφὴν εἰς τοὺς στομάχους, πλείονα ἐνδύματα εἰς τὰ σώματα καὶ βασιμωτέραν ἀποκατάστασιν εἰς τὰς οἰκογενείας· ὅτι ἐὰν ἡ φορολογικὴ συκέντρωσις δύναται, ἐν ταῖς χερσὶ ἐπιδεξίου κυβερνήτου, νὰ δημιουργήσῃ νέα εἶδη βιομηχανίας καὶ νὰ δώσῃ ἐτέραν διεύθυνσιν τῆς πρότερον ὑπαρχούσης εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐργασίαν, τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἀποτελεῖ, ἐν τοῖς πλείστοις, ἐφήμερον οικονομικὴν μεταβολήν, τὴν ὁποίαν οὐχὶ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἡ διαβατικὴ θέλησις τῶν διοικούντων προκαλεῖ.

Ἀπέναντι τῶν βεβιασμένων ἔργων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ μέθη τῶν μεγάλων φορολογικῶν συγκεντρώσεων ὀδηγεῖ, προτιμῶ τὴν ἁρμονικὴν τῆς χώρας καὶ βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν.

Ἄν χειροκροτῶ εἰς τὴν ἐκ τοῦ βαλαντίου π. χ. τῶν γεωργῶν μεγαλοπρεπῆ ἀποκατάστασιν τῶν ἀστῶν. Ἐννοῶ τὸν φόρον ὡς ἀνάγκη καὶ μόνον ἀνάγκη, διὰ τοῦτο δὲ στενωῶς ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς περιοριζόμενον. Ἀναγνωρίζω τὴν ὀρθότητα τοῦ φόρου, ὅταν ἀφίνη τὸ στοιχειῶδες στάδιον τῆς ζωῆς (μέχρι τόσου π. χ. εἰσοδήματος) πάντῃ ἄθικτον. Εὐχομαι τὴν λελογισμένην ἰσότητά αὐτοῦ πρὸς ὅλας τὰς βιωτικὰς ἐνασχολήσεις. Καὶ συντάσσομαι τῷ J. B. Say, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι τὸ καλλίτερον σύστημα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ (δημοσιονομία) εἶναι τὸ δαπανᾶν ὀλίγα, καὶ ὁ καλλίτερος ὄλων τῶν φόρων εἶναι ὁ μικρότερος.

ΣΥΜΨΗΦΙΣΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ.

Ἐν ἐκάστῃ ὁπωσοῦν ἀνεπτυγμένη χώρα ἡ κυκλοφορία τῆς χρηματικῆς πίστεως κατασκευάζει ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων δανειστάς καὶ ὀφειλέτας, εἴτε πρὸς ἄλλους, εἴτε πρὸς ἀλλήλους. Καὶ συμβαίνει, ὥστε πολλάκις ἡ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνησις ἀποτελεῖται ἐκ πιστώσεων καὶ χρεώσεων περίπου ἰσομεγέθων, τὰς ὁποίας ἀρκεῖ νὰ συμψηφίσῃ ὁ ἐπιχειρηματικὸς βίος, ἵνα ἀποδειχθῇ, ὅτι καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας μεσολαβήσεως νομισματικοῦ κεφαλαίου δύναται αἱ περιουσίαι νὰ λειτουργήσωσιν ἐν τῷ σταδίῳ τῆς συναλλαγῆς.

Πρὸς πρακτικωτέραν καὶ μᾶλλον αἰσθητὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἰδέας ταύτης εἰς ὄρος εἶναι ἀναπόφευκτος. Ἐννοῶ τὴν συγκεντρωσιν καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν πιστώσεων καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν χρεώσεων. Διότι εἶναι τοσαύτη ἡ ποικιλία τῶν βιωτικῶν σχέσεων, ὥστε μόνον ἐκ τοιαύτης τινοῦ συναντήσεως τῶν ἀμοιβαίων πιστοχρεώσεων εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἀτόμων δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἡ οικονομικὴ λειτουρ-

γία τοῦ συμφηφισμοῦ ἐν τῇ καθόλου συναλλαγῇ, ἂν οὐχί ἐξ ὀλοκλήρου, τοῦλάχιστον κατὰ οὐσιωδέστατον μέρος. Τοιοῦτοτρόπως ὑποτιθεμένου ὅτι ἐντὸς τῶν καθ' ἡμᾶς τεσσάρων δραστηριωτέρων εἰς πιστωτικὴν κυκλοφορίαν Ἑλληνίδων πόλεων, τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς, τῆς Ἐρμούπολεως καὶ τῶν Πατρῶν, χίλια γραμμᾶτια εἰς διαταγὴν καὶ συναλλαγματικαὶ καθίστανται καθ' ἑκάστην ληξιπρόθεσμα, τρεῖς ἢ τέσσαρες ἢ καὶ πλείονες τράπεζαι δύνανται νὰ γίνωνται κομισταὶ τῶν πιστωτικῶν τούτων τίτλων ἄνευ ἰδιαιτέρων δυσκολιῶν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ὀσημέραι εὐρυτέρας ἐργασίας τῶν μεγάλων τραπεζικῶν χαρτοφυλακίων. Ἐν τούτοις ἢ κλείς τοῦ ὄλου μηχανισμοῦ συνίσταται εἰς τὴν συγκέντρωσιν ἐν ταῖς αὐταῖς τραπεζαῖς καὶ τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς πληρωμὴν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος πιστωτικῶν τίτλων. Τότε ἀρκεῖ ἡ ἀπλουστέρα συνεννόησις μεταξὺ τῶν τραπεζῶν, ἵνα, συμφηφισομένων τῶν ἀμοιβαίων πιστοχρεώσεων, ἀναφανῆ τίς μεταξὺ αὐτῶν εἶναι μᾶλλον δανειστής ἢ μᾶλλον ὀφειλέτης, ὅτε μεσολαβεῖ ἡ ἀναγκαία πληρωμὴ καὶ ἐκκαθαρίζεται ἡ πιστωτικὴ κυκλοφορία.

Ἄλλ' ὡς ἐρρέθη ἢ κλείς τῶν πιστωτικῶν τούτων συμφηφισμῶν ἐνυπάρχει ἐν τῇ συγκεντρώσει τῶν χρεώσεων, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν προὑποτίθενται πάντοτε διάφοροι οικονομικοὶ ὄροι, ἐν οἷς ἀξιολογώτατος καὶ πρωτεύων εἶναι ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ πολλοῦ λειτουργῶν περὶ τὴν κατάθεσιν τῶν χρηματικῶν ἑκάστου κεφαλαίων εἰς χεῖρας ἐμπειπιστευμένων τραπεζιτῶν, οἵτινες, ἀναδεχόμενοι τὴν ἐπιμελὴ φύλαξιν καὶ διαχείρησιν τῶν ἀλλοτρίων κεφαλαίων, πληρόνουσι μὲν τόκον ἐπ' αὐτῶν, καθίστανται δὲ ταμίαι πρόθυμοι εἰς πᾶσαν διαταγὴν τῶν καταθεσάντων κεφαλαίουχων, τοὺς ὁποίους συγχρόνως ἀναπληροῦσι καὶ ὡς πρὸς τὴν εἰσπραξίν τῶν καθυστερουμένων αὐτοῖς ὀφειλῶν.

Τοιοῦτοτρόπως αἱ ἀγοραὶ καὶ αἱ πωλήσεις εἰς πᾶν βιομηχανίας εἶδος, πραγμάτων, ἐπιχειρήσεων ἢ χρημάτων, ἐνεργοῦνται ἐν Ἀγγλίᾳ δι' ἐπιταγῶν (cheque) τῶν ἀγοραστῶν εἰς βᾶρος τοῦ οἰκείου αὐτοῖς τραπεζίτου, τὰς ὁποίας

ἀμέσως οἱ πωληταὶ μεταβιβάζουσιν εἰς χεῖρας τοῦ ἑαυτῶν πρὸς εἰσπραξίν. Ἐὰν συμπέσῃ ὅτε πωλητῆς καὶ ὁ ἀγοραστῆς νὰ ἔχωσι τὸν αὐτὸν τραπεζίτην, ἢ πληρωμὴ τῆς ἐπιταγῆς ἐνεργεῖται διὰ προσηκούσης ἐγγραφῆς ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς τραπεζικοῖς βιβλίοις ἰδιαιτέρων αὐτῶν μερίδων. Ἐὰν ὁμοίως δὲν πρόκειται περὶ τοιαύτης εὐκολίας, ἢ ἐνέργεια τῶν τραπεζιτῶν ἀναγκαίως στρέφεται περὶ τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν ἐπιταγῶν. Ἐν τῇ μεθόδῳ λοιπὸν ταύτῃ ἢ εἰς ὀλίγων χεῖρας συγκέντρωσις καὶ τῶν πιστώσεων καὶ τῶν χρεώσεων παριστᾷ πολλὰς εὐνοϊκὰς ὀψεις. Οἰκονομία τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐπιχειρηματιῶν, εἰδικότης εἰς τὴν κίνησιν τῶν κεφαλαίων, τὴν εἰσπραξίν καὶ τὴν φύλαξιν αὐτῶν, ταχύτης ἐν γένει εἰς τὴν συναλλαγὴν. Ἀρκεῖ ἡ συνομολόγησις συμβάσεώς τινος, καὶ εὐθὺς τὸ ζήτημα τῆς καταβολῆς καὶ ἀπαραριθήσεως τοῦ τιμήματος λύεται διὰ τραπεζικοῦ, οὕτως εἰπεῖν, γραμματίου, ἀκριβῶς ἴσου πρὸς τὴν χρηματικὴν ἀξίαν τῆς συμβάσεως, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ αὐτῇ στιγμῇ ἐκδίδει ὁ ἀγοραστῆς ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ τραπεζίτου.

Ἴνα ἐννοήσῃ ἕκαστος τὴν δύναμιν τῆς διὰ μέσου τῆς τραπεζικῆς ταύτης ἐπιταγῆς (cheque) ἐνεργουμένην ἐν Ἀγγλίᾳ συγκεντρώσιν τῶν ἀλλαγῶν διασκορπιζομένων μικρῶν κεφαλαίων καὶ ἐπομένως τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς συγκεντρώσεως τούτων ἐπὶ τῆς μεγάλης βιομηχανίας, ἀρκεῖ ἡ καταπληκτικὴ ποσότης τῶν ἐννεα περίπου διλιουνίων δραχμῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπελογίσθη τελευταῖον ἢ κατάστασις τῶν ταμείων τῶν ἐκτελούντων τὴν περὶ τῆς ὀλόγος πιστωτικὴν ὑπηρεσίαν τραπεζικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ οἰκῶν. Ἀπέναντι τῆς κολοσσαίας ταύτης ποσότητος ἢ τῶν τραπεζικῶν γραμματίων αὐτῆς τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς ὡχρια. Ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἢ εἰσαγωγή τῆς τραπεζικῆς ἰδέας καὶ ἡ εὐρεία καλλιέργεια αὐτῆς ἐντὸς τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ καὶ ἢ οἰκονομικὴ βελτίωσις τῶν ἔξεων αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ θεωρῆται ὁ τραπεζίτης ὡς ὑπερόπτης δανειστής ἢ ὡς προνομιοῦχος ἐκδότης τραπεζικῶν γραμματίων, ἀλλ' ὅπως κατὰ βᾶθος εἶναι, ὡς ταμίας δηλαδὴ καὶ εἰσπράκτωρ τῆς

κοινωνίας μὲν καθόλου, τῶν ἀτόμων δὲ ἰδίᾳ δυνάμενος νὰ καταστή.

Βεβαίως ἐννοῶ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐκείνην ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἣτις, φοβουμένη τὴν αὐθαιρεσίαν, μεταβάλλει τὰς περιουσίας εἰς ἀποκρύφους θησαυροὺς, ἣτις, μὴ ἐμπιστευομένη τὰ ὑπαιθρα καὶ τὰς κλείδας τῶν οἰκιῶν, μεταβάλλει τὰ σώματα τῶν ἰδιοκτητῶν εἰς φορεῖα τῶν πολυτίμων πραγμάτων, ἣτις κατὰ πᾶσαν στιγμὴν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἀφῆς ἐπὶ τοῦ κινητοῦ αὐτῆς πλούτου. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι, ὅταν ἡ πίστις εὐρώστως εἰσέλθῃ εἰς τὸν οἰκονομικὸν τοῦ ἔθνους βίον, τότε ἡ τελικὴ ἀνάπτυξις αὐτῆς εἶναι παντάπασιν ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν στασιμότητα καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐλαχίστων τοῦ ἐθνικοῦ κεφαλαίου μερίδων, καὶ ὅτι, ὅπως τὴν εὐεργετικὴν βροχὴν ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ αἱ πολλαὶ καὶ μικραὶ σταγόνες, οὕτω καὶ τὴν προοδευτικὴν πιστωτικὴν οἰκονομίαν καλοῦνται ὅλα τὰ βαλάντια, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἵνα ἐν ἀδελφότητι καὶ ὁμοιοῖα συναποτελέσωσιν.

Αἱ τραπεζικαὶ λοιπὸν καταθέσεις ἔχουσι πάντοτε μεγάλην ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῶν ἐθνῶν ἀποστολήν. Ὅταν ἀναγινώσκω ἐν τοῖς ἰσολογισμοῖς τῶν τραπεζῶν ὑψωσιν ἢ κατὰπτωσιν τῶν παρ' αὐταῖς καταθέσεων, νομίζω ὅτι ἔχω ἐνώπιόν μου ἀσφαλέστατον δεῖγμα κοινωνικῆς εὐεξίας ἢ καχεξίας. Μόνον οἱ κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον «ἡμεροφάγοι καὶ ἡμερόδουλοι» λαοὶ δὲν ἔχουσι τι νὰ δείξωσι εἰς τὸ βιβλίον τῶν τραπεζικῶν καταθέσεων. Ἀπαιτεῖται ὁμῶς ἀφ' ἐτέρου καὶ ἡ ἐπιδεξιότης τῶν πιστωτικῶν μηχανισμῶν. Ὅταν ἡ ἀκρὰ ἐν αὐτοῖς σοφία περιστρέφεται, ὡς ἐν ταῖς μεγάλας ἡμῶν τραπεζαῖς, εἰς τὴν ἄτοκον ἢ ἐλαχιστότοκον κατάθεσιν διὰ τόσων κλιμακωτῶν τῆς ἐπιστροφῆς δυσκολιῶν, δὲν ἠξεύρει τίς τί νὰ θαυμάσῃ πλεότερον: τὴν εἰς τὸ πείσμα τῶν ἐμποδίων ἀνάπτυξιν τῶν καταθέσεων, ἢ τὴν ἀπλότητα, μεθ' ἧς διώκεται ἐκ τῆς ἡμετέρας πιστωτικῆς κυκλοφορίας ἢ γεννησιότερα τῶν μικρῶν κεφαλαίων συνδρομή.

Ἐν γένει ἅμα ἡ συγκέντρωσις τῶν πιστώσεων καὶ χρεώσεων ἀπεδείχθη δυνατὴ διὰ τῆς ἐν τῷ προσώπῳ τῶν τραπεζιτῶν ἐνώσεως τοῦ διττοῦ χαρακτήρος τοῦ ταμίου καὶ τοῦ εἰσπράκτορος τῶν κατὰ μέρος κεφαλαιούχων, ἐν βῆμα πλέον ὑπελείπετο εἰς τὴν ὀριστικὴν τῆς οἰκονομικῆς ταύτης προόδου ἐμπέδωσιν. Ὅ,τι ἄλλοτε συνέβαινε δι' ἀμέσων εἰς ἕκαστον τραπεζικὸν κατάστημα ἀντεπισκέψεων πρὸς ἐξαργύρωσιν καὶ συμψηφισμὸν τῶν ἀμοιβαίων ἀπαιτήσεων, ὑπεβλήθη εἰς δραστικωτέραν ἔτι συγκέντρωσιν διὰ τοῦ περιφήμου ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομικῇ ἱστορίᾳ συνεταιρισμοῦ, τὸν ὅποιον ὑπὸ τὸ ὄνομα Clearing-House, (σ υ μ ψ η φ ι σ τ ι κ ὸ ν κ α θ ἰ ὶ δ ρ υ μ α) ἀπετέλεσαν οἱ τραπεζίται τοῦ Λονδίνου εἰς δεῖγμα πολυσήμαντον διὰ πᾶσαν προβαίνουσαν πιστωτικὴν οἰκονομίαν. Ἐν τῷ συνεταιρισμῷ τούτῳ δὲν εἶναι πᾶς τραπεζίτης δεκτὸς, ἀλλὰ μόνον, ὅστις ὑπὸ τῆς ὀλομελείας κριθῆ ἄξιος τῆς ἰδιαιτέρας ταύτης συνεργασίας. Ἰδοὺ τὰ ὀνόματα τῶν τραπεζικῶν οἴκων, τῶν ἀποτελούντων νῦν τὸ ἐν Λονδίῳ συμψηφιστικὸν καθίδρυμα.

1. Barclay	10. Fuller	19. National
2. Barnett	11. Glyn	20. Prescott
3. Bosanquet	12. Imperial	21. Robart
4. Brown	13. Iwint	22. Southwark
5. Alliance	14. Bank of England	23. Smith
6. City	15. London-Wamadt	24. Union
7. Consolidated	16. Martin	25. William
8. County	17. Metropolitan	26. Wilde
9. Dimsdale	18. National	

Ἡ λειτουργία τοῦ συμψηφιστικοῦ τούτου καθιδρύματος τοῦ Λονδίνου στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐξῆς μηχανισμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον οὐδεμίαν μετοχὴν ἔσχε ποτὲ ἡ Κυβέρνησις, διότι εἶναι οὗτος καθαρὸν προῖόν τῆς τῶν τραπεζιτῶν αὐτοβουλίας. Πλησίον τοῦ σοβαροῦ τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς καταστήματος ἢ συμψηφιστικῆς ἐταιρίας ἔχει τὸ ἑαυτῆς, διηρημένον εἰς τόσα ἰδιαίτερα γραφεῖα, ὅσα καὶ τὰ μέλη τῆς ἐταιρίας. Αἱ ἐργασίαι ἄρχονται τὴν 11 ὥραν π. μ. καθ' ἣν ἐξ ἑκάστου συνεταιρίου τραπεζικοῦ οἴκου μεταβαίνει εἰδικὸς ὑπάλ-

ληλος, κομίζων τὰς ἐπιταγὰς τῶν ὁποίων τὴν εἰσπραξίν ἐπεφορτίσθη ὁ προϊστάμενός του, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἤδη ἔθεσεν οὗτος τὸ ὄνομά του καὶ τὴν ἐξόφλησιν. Ἐν ἐκάστω τῶν ἰδιαιτέρων τοῦ συμψηφιστικοῦ καθιδρύματος γραφείων ὑπάρχει διακεκριμένη θέσις, ἐφ' ἧς τίθενται αἱ ἐπιβαρύνουσαι τὸν τραπεζικὸν αὐτοῦ οἶκον ἐπιταγαί, τῶν ὁποίων ἀμέσως λαμβάνει ἀκριβῆ σημεῖωσιν ὁ ἐπιτετραμμένος ὑπάλληλος.

Ἡ ἐργασία αὕτη διαρκεῖ μίαν ὥραν, οἱ ὑπάλληλοι φεύγουσι κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ ἐπανέρχονται κατὰ τὴν 3ην κομίζοντες τοὺς τυχόν νέους πρὸς ἐξόφλησιν πιστωτικὸς τίτλους τῶν τραπεζῶν αὐτῶν καὶ καταθέτουσι αὐτοὺς ὅπως καὶ τοὺς πρῶινους. Ἐν γένει δὲ μέχρι τῆς 4 μ. μ. δύναται οἱ συνέταιροι τραπεζικοὶ οἶκοι νὰ ἀποστείλωσιν εἰς τὸ συμψηφιστικὸν καθιδρυμα τοὺς ὁποίους μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης συνεχέντρωσαν πρὸς πληρωμὴν τίτλους. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἀποστελλομένους, δὲν προσάγονται οὗτοι εἰς τὸ Συμψηφιστήριον, ἀλλ' αἱ ἀναγνωρίσεις αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐφ' ὧν ἐκδίδονται τραπεζικῶν καταστημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα πρὸς τοῦτο κατὰ πᾶσαν πρῶιαν ὑποβάλλονται. Τοιοῦτοτρόπως ἀποτελεῖται ἡ ἡμερησία τοῦ Συμψηφιστηρίου συγκομιδῆ, ἅμα δὲ σημερινῆ ἢ τετάρτη μ. μ. ὥρα, κλείονται τὰ δοχεῖα, ἐφ' ὧν ἐν ἐκάστω γραφείῳ τίθενται αἱ ὑποχρεοῦσαι αὐτὸ ἐπιταγαί, καὶ ἄλλαι πλέον δὲν εἶναι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην δεκταί.

Τότε ἀρχεται ἡ ἐργασία τῆς ἐκκαθαρίσεως μεταξὺ τῶν ἐν τῷ Συμψηφιστηρίῳ ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων τραπεζικῶν οἴκων. Καὶ ὅσοι μὲν τίτλοι δὲν ἀναγνωρίζονται, ἐπιστρέφονται πρὸς τοὺς κομιστὰς αὐτῶν ὑπάλληλους φέροντες τὴν σημεῖωσιν τοῦ λόγου τῆς μὴ ἀποδοχῆς. Οἱ δὲ λοιποὶ τίτλοι καταχωροῦνται ὑπὸ ἐκάστου ἐνδιαφερομένου ὑπάλληλου ἐπιφύλλου λισμοῦ, τὸ ὁποῖον κοινοποιεῖται ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα καὶ ἐξελέγχεται. Οἱ ἀλληλόχρεοι οὗτοι λισμοὶ συγκεντρώνουσιν ἐπὶ τέλος τὴν ὀριστικὴν συγενόησιν, διότι ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν οἱ πιστωτικοὶ τίτλοι συμψηφί-

ζονται καὶ ἐξοφλοῦνται δι' ἀμοιβαίας ἀνταλλαγῆς, καταβαλλομένων τῶν πρὸς ἐξίσωσιν ἀναγκαίων ποσοτήτων εἰς ἐπιταγὴν τοῦ ἀναφαινομένου ὡς ὀφειλέτου τραπεζικοῦ οἴκου ὑπὲρ τοῦ πιστωτοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς, ἐν ἧ ὅλοι ἔχουσι πάντοτε ἀνοικτὸν λισμόν. Ὡστε ἡ παρέμβασις τῶν νομισμάτων ἀποβαίνει ἐντελῶς περιττή.

Ἡ ἐποψις αὕτη τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ νομίσματος διὰ μέσου τοῦ συμψηφισμοῦ περιέχει σημαντικωτάτην ἐννοιαν, καθ' ἣ μαρτυρεῖ τὸ κολοσσαῖον μέγεθος τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Λονδίῳ Συμψηφιστηρίου (Clearing-House). Δὲν πρόκειται περὶ ἐκατομμυρίων, ἀλλὰ περὶ ἐκατοντάδων διλιουνίων! Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τοῦ 1868—1873 αἱ ἐργασίαι αὗται περιέλαβον, ἐν μόλις ἑξαετίας χρόνῳ, πλεόν τῶν 726 διλιουνίων δραχμῶν, ἧτοι τῷ 1867—68 λιρ. στερλ. 3 257 411 000, τῷ 1868—69 λ. στ. 3 534 039 000, τῷ 1869—70 λ. στ. 3 720 623 000, τῷ 1870—71 λ. στ. 3 720 623 000, τῷ 1871—72 λ. στ. 5 589 522 000 καὶ τῷ 1872—73 λ. στ. 6 003 335 000· μέσος ὅρος 421 διλιούνια δραχμῶν κατὰ πᾶν ἔτος.

Ἐὰν ὑπετίθετο, ὅτι εἰς ἐξόφλησιν τοιούτων ποσοτήτων ἦτο ἀναπόφευκτος ἡ διακονία τοῦ νομίσματος, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκ τῆς τριβῆς αὐτοῦ ἐπιγιγνομένης μεγάλης ἐθνικῆς ζημίας, ἕκαστος ἠδύνατο νὰ κρίνη περὶ τῆς σημασίας τῶν μεγάλων τούτων ὄγκων ἐν τῇ νομισματικῇ τῆς χώρας κυκλοφορίᾳ, ἅμα ὡς λάβει ὑπ' ὄψιν, προκειμένου περὶ τῆς Ἀγγλίας (ἐν ἧ, ὡς γνωστὸν, ὁ χρυσὸς ἀποτελεῖ τὸ νόμισμα), τὰς τελευταίας τοῦ χρυσοῦ ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς ἀγορᾶς Ἑυρωπαϊκᾶς προμηθείας. Διότι πάντως θὰ ἐπήρχοντο φοβερῶταται ἀνωμαλίας ἐν τῇ ἐθνικῇ τῆς χώρας ταύτης οικονομίᾳ, ἂν δὲν ὑπῆρχεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη ἡ διὰ τῆς πίστεως συναλλακτικὴ κυκλοφορία, ὅσον μαρτυρεῖ ἡ προσημειωθεῖσα τῶν διλιουνίων γλῶσσα, καὶ πάλιν εἰς ἐν μόνον θέμα, τὸ περὶ οὗ νῦν πρόκειται τοῦ συμψηφιστικοῦ συνεταρισμοῦ.

ΕΡΓΑΤΙΚΑΙ ΟΜΑΔΕΣ.

Ἄν καὶ στερούμεθα βασίμων πληροφοριῶν περὶ τοῦ κινουμένου ἐπὶ τῶν ὁρίων τῶν ἡμετέρων πόλεων πληθυσμοῦ, ἐκ τῆς κοινῆς ὅμως πρακτικῆς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι σπουδαία ποσότης ἀτόμων τοῦ ἐργατικοῦ πρὸ πάντων λαοῦ μεταβιβάζεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐπὶ σκοπῶν βιομηχανικῆς ἐνεργείας. Συνηθέστατον δὲ εἶναι συνάντημα νέων ἀνθρώπων, στίνας, ἐγκαταλείποντες τὴν πατρικὴν ἐστίαν καὶ ἐλάχιστα ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν ἐφόδια, ῥίπτονται εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς ἀστικῆς τύχης, τῶν ὁποίων ὄσω ἀφ' ἐνὸς ἐπιμελοῦνται οἱ ἄρχοντες τῶν πόλεων, τόσω ἀφ' ἑτέρου δὲν φεῖδονται οἱ ἐπικίνδονοι τῆς πονηρίας σπόροι.

Ἀπέναντι τῶν δοκιμασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀπειρία ὠθεῖ τὸν νεαρὸν ἐργάτην, τὰ φῶτα τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ἀποτελοῦσι πάντοτε ἰσχυροτάτην βοήθειαν. Μόνος ἀγωνιζόμενος πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς συντηρήσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποκαταστάσεως, ἔχει βεβαίως ἐλατήρια ἄξια παντὸς λόγου. Ἄραγε δὲν δύναται τὰ ἐλατήρια ταῦτα νὰ καταστῶσι δραστικώτερα ὑπὸ τὴν ἐμπνευσιν τῆς ὁμοτεχνίας καὶ τῆς κοινῆς ἀνάγκης;

Κατὰ τοῦτο ἡ Ῥωσικὴ πρακτικὴ παρέχει ἡμῖν διδακτικώτατα μαθήματα, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐντὸς τοῦ λαοῦ ἐνστίκτου, οὕτως εἰπεῖν, λειτουργίας τῶν ἐταιριστικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἀναλόγως τῶν τόπων καὶ τῶν χρόνων δύναται μὲν νὰ λάβωσι διαφόρους ἀναπτύξεις, κατὰ βάσιν ὅμως εἶναι πάντοτε αἱ αὐταί. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ Le Play, ἡ ἐντὸς τῆς Ῥωσσίας ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταβίβασις τῶν ἀνθρώπων πρὸς εὐρεσιν ἐργασίας εἶναι συνηθέστατον μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἐπιχείρημα. Κυρίως ἡ μεγάλη κίνησις προέρχεται, ὡς ἀπανταχοῦ, οὕτω καὶ ἐν Ῥωσσίᾳ ἐκ τῆς ἐξοχῆς, αἱ δὲ πόλεις χρησιμεύουσιν ὡς ἀντλία, αἵτινες σύρουσι

πρὸς ἑαυτὰς τὸν διαθέσιμον τῶν χωρίων πληθυσμόν. Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ μεγάλων ἀποστάσεων, καὶ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εἶναι πολλαχοῦ ἐλλειπῆ, ἡ ἀναχώρησις τῶν ἐργατῶν ἐκ τῶν ἐξοχικῶν αὐτῶν κοινοτήτων εἶναι ἀποτέλεσμα κοινῆς συνεννοήσεως, ἀποτελούσης μεταναστευτικῆς ομάδας, ἀνὰ 15 συνήθως ἄτομα, τὰ ὅποια ὑποβάλλονται εἰς κοινὸν ὄργανισμόν, ἔχοντα τὸν ἀρχηγὸν καὶ τὴν πεθαρχίαν του, κοινὰς προσευχὰς, κοινὰ γεύματα καὶ κοινὸν ταμεῖον, ἐξ οὗ ἀγοράζεται πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐφοδίων φορτηγὸν μεθ' ἵππου ἄμαξα, τὴν ὁποίαν ἡ ἐργατικὴ ὁμάς πεζῆ παρακολουθεῖ.

Ἄλλ' ἡ εὐρυτέρα τῆς Ῥωσικῆς ἐργασίας διοργάνωσις ἀναφαίνεται ἐντὸς τῶν πόλεων. Ἄμα ὁ ἐργάτης εἰσέλθῃ ἐν αὐτοῖς, εὐρίσκειται ἀπέναντι διαφορῶν συνεταιρισμῶν, τοὺς ὁποίους ἀποτελοῦσι τῆς αὐτῆς ἐνασχολήσεως ἄτομα. Οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι ὀνομάζονται Ἄ ρ τ ἔ λ, χρησιμεύουσιν εἰς τὴν πρώτην ἄμα καὶ τὴν περαιτέρω ἀποκατάστασιν τῶν ἐργατῶν καὶ προσοικειοῦνται τοιοῦτοτρόπως ὅλους τοὺς ἐξωθεν ἐρχομένους. Ὁ σκοπὸς τῶν συνεταιρισμῶν τούτων δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο, εἰς παραγωγικὸν καὶ καταναλωτικόν. Ὑπὸ μὲν τὴν πρώτην ἔποψιν, ἡ ἐταιρία φροντίζει περὶ τῆς εὐρέσεως ἐργασίας δι' ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτῆς, ὑπὸ δὲ τὴν δευτέραν, ἐπιμελεῖται τὰ τῆς τροφῆς αὐτῶν καὶ ἀποβλέπει ἰδιαιτέρως, καθ' ὅσον αἱ περιστάσεις ἐπιτρέπουσιν, εἰς τὴν ὑπαρξίν κοινῆς τραπέζης.

Ὁ διοικητικὸς ὄργανισμὸς τῶν Ἄρτελ εἶναι ἄξιος ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Ἡ ὅλη ὑπηρεσία αὐτῶν κινεῖται δι' ἀρχηγῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ ἐταιρικοῦ σώματος καὶ ἐξασκούντων μεγάλην ἐν αὐτῶ ἐξουσίαν. Ἡ μίσθωσις τῆς ἐργασίας τῶν συνεταιρίων ἐνεργεῖται διὰ μέσου τῶν ἀρχηγῶν τούτων, οἵτινες εἰσπράττουσι καὶ τὰ ἡμερομίσθια, τῶν ὁποίων εἶναι περίεργος ἡ μέθοδος τῆς διανομῆς, διότι, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κοινῶν δαπανῶν, τὸ ὑπόλοιπον διανέμεται ἐξ ἴσου πρὸς ὅλα τὰ μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ. Ἄλλ' ἐνῶ οὕτω δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ μείζων ἢ ἡ ἔλασσων τοῦ

ἐργάτου ἐπιδεξιότης, οὐδὲ ἡ ἰσχύς ἢ ἡ ἀσθένεια αὐτοῦ, ἀφ' ἐτέρου ἢ ἀδικία τῆς ἴσης διανομῆς ἐπανορθοῦται ἐν τῇ διανομοίρᾳ τοῦ βάρους τῆς ἐργασίας, καθόσον ὁ ἀμαθέστερος καὶ ἀσθενέστερος ὑποβάλλεται εἰς πλείονας ἀναλόγως ἡμέρας ἐργασίας ἢ ὁ κρείττων αὐτοῦ.

Ἐὰν ἡ μέθοδος αὕτη τῆς διανομῆς τοῦ κοινοῦ εισοδήματος ἔχη πολὺ τὸ χωλαῖνον, ἐφ' ὅσον καταδικάζει τοὺς ἰκανωτέρους ἐργάτας εἰς τοσαύτην ἀργίαν, ὅση ἀρκεῖ πρὸς ἰσοστάθμισιν τῶν διαφόρων ἀνισοτήτων, δίδει ὁμως ἰδιαιτέραν ἀφορμὴν εἰς περαιτέρω μελέτην τῆς οἰκονομικῆς ἀποστολῆς τοῦ συστήματος τῶν ἐν κοινπραξίαι ζώντων. Βάσις μὲν πρέπει πάντοτε νὰ εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ὡς μέσον δὲ — ἡδύνατο νὰ ἐπινοηθῇ κρᾶμα τι ἀνάλογον ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἡμερομισθίου καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐργατικοῦ χρόνου, ὅπως δίδηται ἐκάστω ἢ προσήκουσα ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀποστολή. Τῇ ἀληθείᾳ ὅταν τις καθ' ὅλας τὰς δοκιμὰς δύναται νὰ εἶναι ἀπλοῦς λιθοτόμος, αἱ ὑπέροχοι ἐργατικαὶ ἰκανότητες πρέπει νὰ ἔχωσι μείζονα εὐκαιρίαν πρὸς τὰ ἀνώτερα τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος ἔργα.

Ἐν τούτοις δὲν ἔχω ἤδη σκοπὸν τὴν φάσιν ταύτην τοῦ ἐταιρικοῦ προβλήματος, ἣτις ὑπενθυμίζει, ἂν καὶ μακρόθεν, πολυσήμαντον σελίδα τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τῆς φυσικῆς ὑποταγῆς. Μοὶ ἀρκεῖ ὁ ἐκτεθεὶς μηχανισμὸς ὡς δεῖγμα διὰ τὰς διασκορπιζομένας μονάδας τοῦ ἐργατικοῦ τῆς Ἑλλάδος λαοῦ, πρὸς τὰς ὁποίας θὰ ἐπρότεινον, ἵνα κατὰ τὸν ἐνόντα σχηματίζωνται εἰς ομάδας, οὐχὶ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ μεσαιῶνος παραγνωρίσεων, ἀλλ' ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς φυσικωτέρας πρὸς ἐκάστην κοινότητα καὶ βιομηχανίαν ἀρμονίας, ἐπὶ ἀμοιβαίῳ καὶ σταθερῷ σεβασμῷ μεταξὺ τῶν αἰωνίων ἀρχῶν τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινῆς ἅμα ἐνεργείας.

ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ ΝΟΜΟΙ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1871 ΚΑΙ 1872.

Καθόλου μὲν πᾶς νόμος ἔχει ἰδιόζουσαν αὐτῷ ἔννοιαν, ὅτι προνοεῖ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἐπικρατείας καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην, εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, εἶναι γενικός. Ἐν τούτοις ἐν πάσῃ νομοθετικῇ ἀναπτύξει δύναται νὰ γίνῃ κεφαλαιωδεδεσάτη διάκρισις μεταξὺ τῶν μέτρων, τὰ ὁποία ἀπλῶς χρησιμεύουσιν εἰς τὴν συνήθη κίνησιν τῆς πολιτικῆς μηχανῆς, καὶ τῶν μέτρων, τὰ ὁποία ἀνοίγουσι νέους εἰς αὐτὴν δρόμους. Ἡ ἔννοια τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἔχει ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τὴν ἔκτασιν τοῦ θεσμοῦ εἰς ὅσον ἔνεστι μείζονα καὶ ζωτικότερον κύκλον ὑποθέσεων. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν οὕτω ταύτην θέλω πραγματευθῆ τοὺς ἐν ἔτεσι 1871 καὶ 1872 ψηφισθέντας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς νόμους. Ἀπόκειται δὲ εἰς τὸν ἀναγνώστην, ἵνα συνδέσῃ τὴν μελέτην ταύτην πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν νομοθετημάτων τοῦ 1873 δημοσιευθεῖσαν ἤδη ἐν τῇ Οἰκονομικῇ Ἐπιθεωρήσει (Τόμ. Α. φυλ. Ι', ΙΑ' καὶ ΙΒ').

1871

Α'. — Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς ἡμετέρας χώρας διακρίνονται ἡ σταφίς καὶ ὁ οἶνος. Ἡ μὲν ἔχει ἤδη ἀνεγνωρισμένα τὰ διπλώματα αὐτῆς εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον, ὁ δὲ προώριστα διὰ τῆς βαθμιαίας τελειοποιήσεώς του νὰ ἐνεργήσῃ σπουδαίαν μεταβολὴν εἰς τὴν παραγωγικότητα τοῦ μεσημβρινοῦ ἡμῶν τόπου. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὰ ἐξοδα τῆς καλλιέργειας, ἕνεκεν τῶν ἀτελῶν ἐτι ἐν χρήσει μεθόδων, ἐπιβαρύνουσιν εἰς ὑπερβολὴν τὸν κλάδον τοῦτον τῆς γεωργίας. Ἐπειδὴ δὲ ὑπεβλήθη εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐφεύρεσις, σκοποῦσα τὴν εἰς τὸ ἥμισυ ἐλάττωσιν

τῶν δαπανῶν τούτων, ἀνευ βλάβης τῶν κτημάτων καὶ ἀνευ ἐλαττώσεως τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν, ὁ νομοθέτης ἐσπευσε διὰ τοῦ ΤΟΕ' νόμου νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν γενομένην σύμβασιν καὶ νὰ ὑποσχεθῇ ὡς ἀμοιβὴν 50 χιλ. δραχμῶν, ταχθεῖσθαι μετ' ἄλλων ἐγγυήσεων καὶ προθεσμίας ἐξαετοῦς διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀναγκαίων δοκιμασιῶν.

Β'.—Ἰδιαιτέρα ἀπαιτεῖται μνεία ἐπὶ τινῶν δαπανημάτων, τὰ ὅποια ἐψήφισεν ὁ νομοθέτης. Ὁ γενικώτερος χαρακτήρ αὐτῶν ἀναφαίνεται ἐν τῷ κοινδύλιῳ τῶν 20 χιλ. δραχμῶν διὰ τὴν μετακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ κατὰ τὸ 1824 ἀπαγγωνισθέντος Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου, καθ' ὃ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως» ἀναφέρει ὁ νόμος. Ἀκολούθως ἔρχεται τὸ ὑπὲρ τῶν ἐν Κύπρῳ λιμνωττόντων κοινδύλιον τῶν 20 χιλ. δραχμῶν, τὸ ὁποῖον θεωρῶ ὡς πρακτικωτάτην ἐνδειξὴν τῆς ἀδελφότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἰς τὸ πείσμα ὄλων τῶν ἱστορικῶν ἀτυχιῶν του. Οἱ δύο οὗτοι νόμοι (ΤΗΔ' καὶ ΤΗΕ') εἶναι ὑπὸ ἐθνικὴν ἐποψίν γενικωτάτης διὰ τοὺς Ἕλληνας ἐννοίας.

Γ'.—Ὁ 290 χιλ. δραχμῶν ὑπὲρ τῆς χήρας Λούδ ψηφίσας ΤΗΘ' νόμος εἶναι ἄξιος ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Ξένοι Ἄγγλοι ἤλθον εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ πεδίον τοῦ Μαραθῶνος, ἐν τῷ ὁποίῳ σώζεται μία τῶν ὠραιότερων ἐπὶ τῆς ἱστορίας δαφνῶν ἡμῶν, φυσικῶ τῷ λόγῳ τοὺς ἐλκύει. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὁμως σπεῖρα ἀγρίων τοῦ δάσους κακούργων ἐπιτίθεται κατὰ τῆς συνοδείας, τὴν αἰχμαλωτίζει καὶ μετ' ἡμέρας τινὰς σφάζει τοὺς εἰς χεῖράς της ἀπομειναντας αἰχμαλώτους ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἀτέχνως διωκούσης αὐτοὺς στρατιωτικῆς δυνάμεως. Ὁ νόμος οὗτος δὲν εἶναι καθαρὸν ὑπὲρ τῆς χήρας ἐνὸς θύματος προῖόν τῆς θελήσεως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὑπολαμβάνω αὐτὸν μᾶλλον ὡς ἀποτέλεσμα πίεσεως τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ κατατάσσω τὴν οὐσίαν του εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐθνικῶν προστίμων. Ἐὰν κρίνωμεν τυπικῶς, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ πίεσις αὕτη ὑπῆρξε κατάχρησις τῆς

ἰσχύος. Ὅταν ὁμως τόπος τις ἀνέχεται τὴν κατάστασιν κεκηρυγμένου ἐν τοῖς ὑπὶθροις ληστρικοῦ πολέμου, εἰς τὰ ὄμματα τῆς αἰωνίας δικαιοσύνης καθίσταται ἐπίσης ὑπεύθυνος, ὅπως καὶ ὁ βάρβαρος ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου λαοῦ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φθορᾶς.

Δ'.—Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην παρὰ τὰ ὄρια τῆς ἡμετέρας ἐπικρατείας συζητεῖται ἤδη ἐπὶ τέσσαρας ὄλας δεκαετηρίδας τὸ δικαίωμα τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν, ἂν πρέπει νὰ ζῶσιν ἐν ἀσφαλείᾳ ἢ ὑπὸ τὴν σπάθην πάντοτε τοῦ ληστοῦ, ἣτις εἶναι πολλῶ φοβερωτέρα τῆς τοῦ Δαμοκλέους. Ὅταν ἢ διπλωματία κατὰ τὸ 1830 ἐπεχείρησεν τὴν τοποθέτησιν τῶν Ἑλληνικῶν ὀρίων, σὺν τῇ παραγνωρίσει τῶν ἱστορικῶν λόγων τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας συναγωνισθέντος περιοῖκου λαοῦ, ἀπέδειξε συγχρόνως ὅτι ἐντελῶς ἠγνῶει καὶ τὰς γεωγραφικὰς τῆς χώρας περιστάσεις. Τοιοῦτοτρόπως ἠρκέσθη ἀπλῶς νὰ δώσῃ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὄρια, ὡς πρόχειρος χάρτης μαρτυρεῖ, τὸ σχῆμα σ φ η ν ὅ ς καὶ νὰ ἐμπήξῃ ταύτην εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἡπειροθεσσαλικῆς τμήματος, ὅπερ ἀσπλάγχχνως ἄφινε εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ τύχην. Ἀμφιβάλλω ἂν 100 χιλ. ἀνδρῶν δύνανται νὰ φυλάξωσι τὴν ἀσφάλειαν τῶν ὀρίων τούτων κατὰ τῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν καθυστερεῖ ἢ ἀστυνομικὴ τῶν ὁμόρων ἐπικρατειῶν ἐπικουρία.

Ἡ κυρία πηγὴ τῆς ληστείας ἀφείλεται λοιπὸν εἰς ἐν διπλωματικὸν λάθος. Τόσαι τοῦ ἐδάφους ἀνωμαλίας συνδυαζόμεναι πρὸς τὸν βίαιον χαρακτήρα καὶ τὴν ἀμφιβολίαν τῆς ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῶν ὀρίων οἰκονομικῆς καὶ διοικητικῆς ἀποκαταστάσεως, ἐχρησίμευσαν ὡς διηνεκῆς ἀφορμῆ, ἣτις κατὰ τὰς περιστάσεις ἐντὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἢ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εὐχερῶς ἀπετέλει τὸν πυρῆνα τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν. Μεταξὺ τῶν νομοθετημάτων, τὰ ὅποια κατὰ τῆς λύμης ταύτης ἐξεδόθησαν ἐν Ἑλλάδι, τὸ σημαντικώτατον ἀφείλεται εἰς τὴν περὶ ἧς πρόκειται κοινοβουλευτικὴν περίοδον. Τὰ ἀποτελέσματα δὲ αὐτοῦ, συνδραμούσης καὶ τῆς εὐτυχοῦς συμπτώσεως τῆς αὐστηρᾶς καταδιώ-

ξεως τῆς ληστείας καὶ ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνικῶν καὶ ἐκ μέρους τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, ἀπέληξαν εἰς τὴν τελείαν σχεδὸν ἐξόντωσιν τοῦ μεγίστου τούτου δεινοῦ. Τὸ οικονομικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι ἀνώτερον παντὸς λόγου, εἰς ἐνδειξιν τοῦ ὁποίου ἀρκεῖ ἡ ἐξῆς ἀτομικὴ μου πείρα. Κατὰ τὸ 1870 ἐμισθῶσα ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ ἐξοχῇ τῆς Κηφισιάς ἀντὶ 400 δραχμῶν οἰκίαν, ἥτις μετὰ τρία ἔτη ἐμισθώθη ἀντὶ 1 500. Ὅποια ὁμως διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐποχῶν ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἀσφαλείας! Ἐνῶ κατὰ τὴν πρώτην πιθανῶς οἱ λησταὶ κατεσχόπευον ὑμᾶς ἐκ τῶν ὄρεινῶν κορυφῶν ἐξῶθεν αὐτῆς τῆς πρωτευούσης, κατὰ τὴν δευτέραν ἡ οικονομικὴ ἔντασις ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον χαρακτήρα. Τὸ ἐθνικὸν λοιπὸν πρόστιμον, οὗ ἐμνήσθην ἀνωτέρω, δὲν ἀπέβη εἰς μάτην καὶ τὸ αἷμα τῶν ξένων ἐχύθη εἰς τόπον ἀγνισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν ιδεάν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀνευρίσκω ἐν τῇ ψηφίσει ἅμα καὶ τῇ ἐφορμογῇ τοῦ ἀνὰ χεῖρας ΤΟΔ' περὶ ληστείας νόμου.

Ἡ ὄλη οικονομία τοῦ νόμου τούτου στηρίζεται ἐπὶ τεσσάρων κυρίως βάσεων· 1) ἐπικλήρυξις τῶν ληστῶν, 2) ἀμοιβαὶ τῶν ἐπὶ τῆς καταδιώξεως αὐτῶν, 3) ἐκτόπισις τῶν ὑπόπτων ἐπὶ λησταποδοχῇ καὶ 4) ποιναί.

1). Ἡ ἐπικλήρυξις τοῦ ληστοῦ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν θέσιν ἐκ τὸς τοῦ νόμου. Ὁ πρῶτος τυχὼν δύνатаι ἄκριτον νὰ φονεύσῃ τὸν ἐπικληρυθέντα. Ἐπὶ τούτῳ ὁμως ἀπαιτεῖται ὁ διὰ Β. διατάγματος προσδιορισμὸς τοῦ προσώπου ἐπὶ τῇ βάσει δικαστικοῦ ἐντάλματος, στηριζομένου ἐπὶ ἐκθέσεως, συντεταγμένης ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου νομάρχου, εἰσαγγελέως πρωτοδικῶν καὶ μαιράρχου. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητον, ὅτι ἡ προγραφή αὕτη δὲν περιορίζεται ἐντὸς μόνης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ τὰς παρορούς αὐτῇ ἐπαρχίας τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας, τὰς ὁποίας οὐδὲν ὀλιγώτερον, προκαλεῖ ὁ νόμος, ἵνα ἐπὶ χρηματικῇ ἀμοιβῇ φονεύωσι τοὺς ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως ἐπικληρυσσομένους ὡς ληστές. Ἐν γένει ὁ ἐπικληρυχθεὶς διατελεῖ εἰς κατάστασιν νομίμου ἀπαγορεύσεως, ἡ δὲ περιουσία

τοῦ διοικεῖται ὑπὸ τοῦ οἰκείου δημάρχου ὡς νομίμου κηδεμόνος αὐτοῦ. Αἱ ἀπαιτήσεις τῶν ζημιωθέντων ἐν γένει, καθὼς καὶ τοῦ δημοσίου λόγῳ ἐξόδων καταδιώξεως, ἐκκαθαρίζονται προσωρινῶς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῶν ἀρμοδίων Πρωτοδικῶν, ἡ δὲ ἀπόφασις αὐτοῦ ἀποτελεῖ τίτλον πρὸς ἐγγραφήν ὑποθήκης. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαιτήσεων τούτων ἐνεργεῖται μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως διὰ κατασχέσεως τῆς περιουσίας τοῦ ἐπικληρυγμένου ληστοῦ, ἐνεργουμένης ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ δημόσιον καθυστερούντων, τοῦτέστι λίαν συνοπτικῶς.

2) Αἱ πρὸς καταστολὴν τῆς ληστείας ἀμοιβαὶ δύνανται νὰ μελετηθῶσιν ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις. Ἡ κυβέρνησις δύναται νὰ προδιβάσῃ κατ' ἐκλογὴν εἰς χηρευούσας θέσεις τοὺς στρατιωτικοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἀποδεδειγμένως ἠρίστευσαν καὶ ἐφόνευσαν ἢ συνέλαβον ληστὴν ἐπικληρυγμένον. Διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν κατάδειξιν, τὴν σύλληψιν ἢ τὸν φόνον ἐκάστου ληστοῦ ὀρίζεται ἐν τῷ περὶ ἐπικληρύξεως διατάγματι χρηματικὴ ἀμοιβή. Καθόσον δὲ δυνατὸν ἐκ περιστάσεων ἀπροσδοκῆτων νὰ ἀποβῇ ἡ κατάδειξις ἀνευ ἀποτελέσματος, ὁ νόμος ἀφῆκεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν τὴν κρίσιν περὶ ἀναλόγου τινος τότε ἀμοιβῆς. Ἀφ' ἐνὸς διὰ τὴν κατάδειξιν καὶ ἀφ' ἐτέρου διὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὸν φόνον τῶν ληστῶν συντάσσονται χωριστὰ πρωτόκολλα ὑπὸ τοῦ νομάρχου ἢ ἐπαρχου, εἰσαγγελέως Πρωτοδικῶν ἢ εἰρηνοδίκου τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας, τοῦ μαιράρχου, τοῦ ἐπὶ τῆς καταδιώξεως ἀποσπασματάρχου καὶ τοῦ οἰκείου δημάρχου. Τὸ περὶ καταδείξεως πρωτόκολλον δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ καταδείκτου, τὸ δὲ ἐντάλμα τῆς πληρωμῆς τῆς προκηρυχθείσης ἀμοιβῆς ἐκδίδεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ νομάρχου ἢ ἐπαρχου, ἐκτὸς ἂν ὁ καταδείκτης συγκατατεθῇ εἰς τὴν δήλωσιν τοῦ ὀνόματός του ἢ διορίσῃ ἀντιπρόσωπον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρωτόκολλον τῆς συλλήψεως ἢ τοῦ φόνου ὑποβάλλεται ἀμέσως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν, ὅπερ ἀποφαίνεται ἐντὸς 20 ἡμερῶν, μετὰ παρέλευσιν τῶν ὁποίων κατατίθεται τὸ πρωτόκολλον

ὑπὸ τοῦ νομάρχου ἢ ἐπάρχου εἰς τὸ ἐπιτόπιον συμβολαιογραφεῖον καὶ χρησιμεύει ὡς μόνον ἀποδεικτικὸν μέσον.

Ἀποκτᾶ δικαίωμα διορισμοῦ εἰς θέσιν ἐθνοφύλακος πρὸς 30 δρ. τὸν μῆνα ἐπὶ πενταετίαν, ἢ ὁδηγοῦ πρὸς 50 δρ. τὸν μῆνα ὁ καταδείκτης ἐκεῖνος, ἐξ οὗ προήλθε σύλληψις ἢ φόνος ἐνὸς ληστοῦ διὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, πλειόνων ἢ ἐνὸς ἀρχιληστοῦ διὰ τὴν ἑτέραν. Ἐάν τις καταδείκτης πάθῃ κατόπιν ὑπὸ ληστῶν ἔνεκεν τῆς δι' αὐτοῦ γενομένης καταδιώξεως, δι' ἀπλοῦν μὲν τραῦμα λαμβάνει παρὰ τοῦ δημοσίου λόγῳ μὲν ἰάσεως δρ. 100, λόγῳ δὲ ἀποζημιώσεως δρ. 100—300· ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν καταστῆ διαρκῶς ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν λαμβάνει, ἔγγαμος μὲν ὢν, σύνταξιν 50 δρ. τὸν μῆνα, ἄγαμος δὲ, 30. Ἐν περιπτώσει δὲ ἀπωλείας τῆς ζωῆς, ἢ χήρα λαμβάνει σύνταξιν δρ. 20 κατὰ μῆνα καὶ ἕκαστον τῶν θηλέων τέκνων του προικίζεται ὑπὸ τοῦ δημοσίου διὰ δρ. 500.

Ἐάν πολίτης ἢ ἐθνοφύλαξ πληγῶθῃ ἐν συμπλοκῇ μετὰ ληστῶν, λαμβάνει πρὸς ἴασιν καὶ διὰ τὰς ἡμεραργίας του δρ. 200—500. Ἐάν δὲ τις ἐξ αὐτῶν, ἢ ὑπαξιωματικὸς, ἢ στρατιώτης καταστῆ ἐκ τῶν πληγῶν διαρκῶς ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν, λαμβάνει μηνιαίαν σύνταξιν ἔγγαμος μὲν ὢν, δρ. 50, ἄγαμος δὲ, 30. Ἡ σύνταξις μεταβαίνει διὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν εἰς τὴν χήραν καὶ τὰ ὄρφανά, διὰ δὲ τὴν δευτέραν εἰς τοὺς γονεῖς, κατόπιν δ' αὐτῶν εἰς τὰς ἀγάμους ἀδελφάς καὶ τοὺς ἀνηλικίους ἀδελφούς κατὰ τὰς κοινὰς περὶ συντάξεων τῶν ὑπαλλήλων διατάξεις. Ἐάν ὅμως κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἐφονεύθῃ, ἢ κατὰ συνέπειαν τῶν κατ' αὐτὴν πληγῶν ἀπέθανεν ὁ πολίτης, ἐθνοφύλαξ, ὑπαξιωματικὸς ἢ στρατιώτης, ἢ μὲν χήρα αὐτοῦ λαμβάνει δρ. 30, ἕκαστον δὲ τῶν τέκνων ἀνά δρ. 15, τὰ μὲν ἄρρενα μέχρι ἐνηλικιώσεως, τὰ δὲ θήλεα μέχρι γάμου, ἕκαστον τῶν ὁποίων προικίζεται περιπλέον ὑπὸ τοῦ δημοσίου διὰ δρ. 500 (*).

(*) Ὁταν ἀφορᾷ τοὺς ἀγάμους, μεταγενέστερος νόμος τῆς 29

3). Ἡ ἐκτόπισις τῶν ὑπόπτων ἀφ' ἐνὸς μὲν περιλαμβάνει τοὺς ἐπομένους συγγενεῖς τῶν ἐπικεκηρυγμένων ληστῶν, ἀνιόντας, σύζυγον, τέκνα, ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς, πενθερὸν καὶ πενθεράν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐνεργεῖται ἀπὸ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Πελοπόννησον ἢ τὰς νήσους (ἐκτὸς τῆς Εὐβοίας) καὶ τὰνάπαλιν. Βεβαίως ἡ κεφαλικὴ προγραφή τοῦ ἀνά χειρας νόμου ἀποτελεῖ τὴν μᾶλλον Δρακόντειον ἔποψιν. Ἐν τούτοις δὲν δύναμαι νὰ λησμονήσω, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐκτοπίσεως, μίαν συνάντησιν τοῦ θέρους 1874 ἐντὸς πυκνοῦ δάσους παρὰ τὸν Ἴσθμον τῆς Κορίνθου. Φωναὶ γυναικῶν καὶ παιδίων νεογνῶν ταχέως προσήλωσαν τὴν προσοχὴν μου. Ἦσαν 50 περίπου πρόσωπα, συντετριμμένα ἐκ τῆς μακρᾶς ὁδοπορίας, πειναλέα, τὰ ὅποια ἀπόσπασμα χωροφυλάκων ὠδήγει ἐκ τῶν ὀρίων τῆς ἐπικρατείας εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους.

Ἡ ἐκτόπισις διατάσσεται ὑπὸ τῆς διοικητικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀρχῆς, ἐνεργεῖται δὲ μετὰ 30 ἡμέρας ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως, τὴν ὁποίαν δύναται (ἀνευ ἀποτελέσματος ἀναστολῆς) νὰ ἀνακόψῃ ὁ ἐκτοπιζόμενος ἐνώπιον παντὸς εἰρηνοδίκου, προτείνων συγχρόνως καὶ τοὺς λόγους του καὶ τὰ πρὸς ἀπόδειξιν αὐτῶν μέσα. Ἡ ἀνακοπὴ διευθύνεται ἀμέσως πρὸς τὴν ἐκδοῦσαν τὴν ἀπόφασιν διοικητικὴν ἀρχὴν καὶ ὑπὸ ταύτης μετὰ τῶν ἀναγκαίων πληροφοριῶν πρὸς τὸν ἀρμόδιον Εἰσαγγελέα, ὅστις ἐντὸς 3 ἡμερῶν καλεῖ τὸν ἀνακόπτοντα καὶ τοὺς μάρτυρας ἐνώπιον τῶν Πλημμελειοδικῶν, κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῶν ὁποίων οὐδὲν εἰδικὸν μέσον ἐπιτρέπεται ἐκτὸς τῆς ἐπὶ ἐρημοδικίᾳ ἀνακοπῆς.

Ἐάν ἀποθάνῃ, φονευθῇ, συλληφθῇ, προσέλθῃ ἢ προσφύγῃ εἰς ἄλλο κράτος ὁ ληστής, οἱ ἐκτοπισθέντες συγγενεῖς του ἐπανέρχονται εἰς τὰ ἴδια, δυνάμει ἀδείας τοῦ ἐπὶ

Μαΐου 1874 μετέδωκε τὸ δικαίωμα τῆς συντάξεως εἰς τοὺς γονεῖς καὶ ἐν ἐλλείψει αὐτῶν εἰς τὰς ἀγάμους ἀδελφάς καὶ τοὺς ἀνηλικίους ἀδελφούς.

τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ, ὅστις κρίνει περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων.

4). Ἡ ἐποψὶς τῶν ποινῶν περιέχει ἰδιαίτερον διαφέρον. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς πρόκειται περὶ προσθήκης ἐν γένει εἰς τὰς μέχρι τοῦδε κατὰ τῆς ληστείας ποινάς, ἀφ' ἑτέρου ἔρχονται αἱ ποινικαὶ διατάξεις αἱ τὸν ἰδιαίτερον τοῦ νόμου μηχανισμόν ἀφορῶσαι.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, ἐν πάσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν ληστρικῶν πράξεων ἐνώσει δύο ἢ πλειόνων ἐπικεκηρυγμένων ληστῶν, ὁ μὲν ἀρχηγὸς τιμωρεῖται διὰ θανάτου, οἱ δὲ συμμορεῖται δι' ἰσοβίων δεσμῶν, καὶ ἂν ἀπὸ ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως αὐτῶν λόγων παρελείφθησαν αἱ πράξεις. Θάνατος κατὰ παντὸς ληστοῦ ἐνόπλιως ἀνθισταμένου. Θάνατος κατὰ τοῦ ληστοῦ, ὅστις ἀρπάζει τινα χάριν ἐκδίασεως, ἐκτὸς ἂν ἀπολύσῃ αὐτὸν ἐκουσίως ἄνευ λύτρων, ὅτε καταδικάζεται εἰς πρόσκαιρα δεσμά. Ἡ τελευταία αὕτη ποινὴ ἐφαρμόζεται καὶ κατὰ τοῦ νοσηλεύοντος ἢ θεραπεύοντος νοσοῦντα ληστήν. Εἰρκτὴ κατὰ τοῦ ἀναγγέλλοντος εἰς ληστὰς τὰ καταδικαστικὰ μέτρα τῆς ἀρχῆς. Φυλάκισις τριῶν μὲν ἐτῶν τοῦλάχιστον κατὰ τοῦ ἐν γνώσει καὶ ἄνευ κινδύνου ἑαυτοῦ ἢ τῶν συγγενῶν του τροφοδοτοῦντος ληστήν, ἐνὸς δὲ ἔτους τοῦλάχιστον κατὰ τοῦ ἄνευ δεδικαιολογημένης ἀνάγκης ἐρχομένου εἰς συνέντευξιν μετὰ ληστῶν, δύο δὲ μέχρις ἑξ μηνῶν κατὰ τοῦ μὴ ἀναγγέλλοντος εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν ὅποιον ἔμαθε τόπον τῆς διατριβῆς τῶν ληστῶν. — Ἐν γένει τὸ προκείμενον νομοθέτημα εὐρείαν ἀνοίγει ὁδὸν μεταμελείας εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῶν ἀρχιληστῶν, καὶ γόνιμον πηγὴν δυσπιστίας δημιουργεῖ μεταξὺ τῶν ληστρικῶν τάξεων. Ἐὰν ὁ ληστὴς ἀποστῇ τῆς ἐνώσεως πρὸ πάσης ληστρικῆς πράξεως, τιμωρεῖται διὰ τῆς οἰκείας πρὸς ταύτην ποινῆς τῆς ἀποπειράς. Ἐὰν δὲ συνάμα καταγγείλῃ τὴν ἑνωσιν, μένει ἀτιμώρητος. Ἐὰν ἐντὸς 6 μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου λησταὶ οὐχὶ ἐπέκεινα τῶν τριῶν συλλάβωσι, προσαγάγωσιν ἢ φονεύσωσι ἀρχιληστήν, ἢ εἰς ληστής πράξῃ ταῦτα κατὰ ἑτέρου ληστοῦ, προσερχόμενοι οὐ-

τοι ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ φόνου εἰς μίαν τῶν δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἀρχῶν τιμωροῦνται μόνον δι' εἰρκτῆς (1) ἀντὶ ὅλων τῶν μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐγκληματικῶν πράξεων των, ἐκτὸς ἂν πρόκηται περὶ φονέων κατόπιν γενομένων ληστῶν, ἢ περὶ ἀρχιληστῶν καὶ ληστῶν ἐπικεκηρυγμένων, τοὺς ὁποίους Β. διάταγμα ἐξήρесе τῆς ἀνωτέρω συγκαταβάσεως, προφανῶς διὰ λόγους ἐκτάκτου αὐτῶν κακουργίας.

Ὡς πρὸς τὸ ποινικὸν μέρος τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ νόμου, ἐπειδὴ καλοῦνται ὅλοι οἱ δημόται (ἐκτὸς εὐαριθμῶν ἐξαιρέσεων) εἰς συμμετοχὴν ἐπὶ τῆς καταδίωξεως τῶν ληστῶν, ἀπὸ τοῦ 20—50 ἔτους τῆς ἡλικίας, ἐπὶ τρεῖς κατ' ἀνώτατον ὄρον ἡμέρας ἀνά πάντα μῆνα ἐντὸς τοῦ δήμου των (ἐκτὸς ἐκτάκτων περιστάσεων, τὰς ὁποίας ὁ δήμαρχος ἐκτιμᾷ), οἱ ἀπειθοῦντες τιμωροῦνται διὰ προστίμου 5—50 δρ. Πᾶσα ἀδικία τοῦ δημάρχου περὶ τὴν ἐξακρίθωσιν τῶν ὑποχρέων καὶ τὴν σειρὰν τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν τιμωρεῖται πειθαρχικῶς διὰ προστίμου 25 μέχρις 100 δρ.—Οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας, δημόσιοι παντὸς κλάδου ὑπάλληλοι ἢ ὑπηρεταί, τιμωροῦνται, ἐὰν ὀλιγωρῶσι, διὰ φυλακίσεως 3 τοῦλάχιστον μηνῶν, παύονται τῆς ὑπηρεσίας καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀνακτῆσωσι νέαν ἐπὶ 3—6 ἔτη, τιθεμένων ἰδιαιτέρως τῶν στρατιωτικῶν εἰς ἀργίαν δι' ἀπολύσεως ἐκ τῆς θέσεως. — Δήμαρχοι, πάρεδροι καὶ ἀστυνόμοι, ἐν γνώσει τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ των ὑποκρύψεως ληστῶν, μὴ λαμβάνοντες, εἴτε μετὰ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς, εἴτε ἐν ἀπουσίᾳ αὐτῆς μόνοι, τὰ ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐξουσίαν των μέτρα εἰς κατάδειξιν καὶ καταδίωξιν αὐτῶν, ἢ καταγγελίαν τῶν ὑποθαλπόντων αὐτοῦς, τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως 2

(1) Διὰ τοῦ νόμου τῆς 29 Μαΐου 1871 ἐμετριάσθη ἡ ποινὴ εἰς ἀπλήν φυλάκισιν μετὰ στερήσεως διὰ βίου τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἐπεξετάθη ἢ ἐν τῷ κειμένῳ προθεσμίᾳ εἰς δύο ἔτη καὶ ὠρίσθη ἡ ἀπαλλαγὴ καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ σύλληψις, ἢ προσαγωγὴ ἢ ὁ φόνος ἀρχιληστοῦ ἢ ληστοῦ ἐγένετο τῇ συμπράξει μετὰ πολιτῶν, στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἢ καταδείκτου.

τουλάχιστον μηνῶν καὶ διὰ παύσεως 3 μέχρις 6 μηνῶν.—Οἱ ἐν σκηναῖς διαιτώμενοι ἐξοχικοὶ κτηνοτρόφοι, οἱ ἐκτὸς τῶν ἤδη προμνησθέντων συγγενῶν τῶν ληστῶν μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ τοιοῦτοι, καὶ οἱ ἄλλοι ποιμένες καὶ ἀγροφύλακες τῆς ἐν ἧ ἐγένετο ληστεία κοινότητος, τίθενται ἐπὶ βαρεῖαις κατ' αὐτῶν ἐπὶ λησταποδογῇ ὑπονοίαις εἰς ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν 6—12 μηνῶν (δυναμένην καὶ νὰ παραταθῇ καὶ νὰ ἐπαναληφθῇ) ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Πλημμελειοδικείου συνεπείᾳ κοινῆς καταγγελίας τοῦ νομάρχου ἢ ἐπαρχου, τοῦ διοικητοῦ τοῦ μεταβατικοῦ καὶ τῆς μοίρας καὶ τοῦ σχετικοῦ δημάρχου. Ἐὰν ὁ ληστής, ἐπὶ ὑποθάλφει τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον αἱ ὑπόνοιαι, ἀπέθανεν, ἐφορεύθη, συνελήφθη, προσήλθεν ἢ προσέφυγεν εἰς ἄλλο κράτος, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν αἶρει τὴν ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν. — Πᾶσαι αἱ ἐντὸς τοῦ δήμου παραθερίζουσαι ἢ παραχειμάζουσαι ποιμενικαὶ ὑπὸ κοινὸν ἀρχηγὸν ομάδες εὐθύνονται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ποιμνίων αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ ποσοῦ 3 000 δρ. εἰς ἀποζημίωσιν παντὸς ὑπὸ ληστῶν ζημιωθέντος ὅπωςδῆποτε, ἐκτὸς ἐὰν ἀποδειχθῇ, ὅτι μέλη μιᾶς ἢ πλειόνων τοιούτων ομάδων συνήργησαν ὅπωςδῆποτε εἰς τὴν ληστρικὴν πράξιν, ἔστω καὶ διὰ μόνης τροφοδοτήσεως τῶν ληστῶν, ὅτε εὐθύνεται εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν μόνη ἢ ὁμάς, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ μέλη ταῦτα ἀνήκουσιν. Ἐν γένει πρὶν αἱ ποιμενικαὶ ομάδες μεταβῶσιν ἀπὸ τῶν θερινῶν εἰς τὰς χειμερινὰς βοσκὰς καὶ τανάπαλιν, προσφέρει ἐκάστη ἀξιοχρεῶν ἐγγυητὴν ὑπὸ τὴν ἐγκρισιν τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου, ὑπόχρεων πρὸς ἀπότισιν τῆς ζημίας. — Ἐὰν ἀπὸ τῶν φυλακῶν ἀποδράσῃ ληστής καὶ δὲν ὑπάρχῃ δευτετέρα τις τοῦ δικαίου παράβασις, τιμωρεῖται ὁ δεσμοφύλαξ ἢ φύλαξ καὶ ὁ στρατιωτικὸς ἀρχιφύλαξ διὰ φυλακίσεως τουλάχιστον 3 μηνῶν, ἀποβάλλονται δὲ συγχρόνως καὶ τῆς ὑπηρεσίας. — Ὁ δὲ ἀξιωματοκὸς, εἰς ὃν ἀνήκει ἢ ἄμεσος διοίκησις ἢ ἐπιτήρησις, τίθεται εἰς ἀργίαν δι' ἀπολύσεως ἐκ τῆς θέσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπὶ δικαστηρίου καταδίωξιν τῶν συν-

εργῶν καὶ συναιτίων, ὁ νόμος ἀφήκεν εἰς τὰ δικαστικά συμβούλια τὸν χωρισμὸν τῆς δίκης αὐτῶν. Ἡ ταχύτης τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου ἀπέδειξεν οὕτως ἀγαθοὺς καρπούς, πρὸ πάντων δὲ ἡ γενικὴ μετάθεσις τῆς στρατιωτικῆς καταδίωξεως ἐκ τῶν χωρίων εἰς τὴν ζωὴν τῶν ὑπαίθρων, διὰ τὸ τέλος τῆς ἐντὸς τούτων ἐκγυμνάσεως τῶν ἀνδρῶν, τῆς μυστικότητος τῶν κινήσεων καὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ἐργῶν. Ὅταν πρόκηται νὰ καταβάλλητε ληστὰς, πρέπει νὰ γνωρίσητε καλῶς τὴν τέχνην τοῦ ληστρικοῦ πολέμου τῶν δασῶν καὶ τῶν ὄρεων.

Τοιοῦτος ὁ ἀνὰ χεῖρας νόμος. Προῖόν δὲ ἐθνικῆς συγκινήσεως καὶ ἐν πληρεστάτῃ συνειδήσει τῆς ἄκρας αὐστηρότητός του, μετριοφρόνως ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ὡς μέτρον δοκιμαστικόν, περιορίσας οὕτω τὴν ἐνέργειάν του μέχρι τοῦ ἔαρος 1875. Ὅπωςδῆποτε πρόκειται περὶ θεσμοῦ, ὅστις ἔσεται πάντοτε σπουδαῖον μνημεῖον τῆς ἐντάσεως, μεθ' ἧς ὁ τόπος ἀπέβλεψεν εἰς τὴν σωστικὴν ἐννοιαν τοῦ κ υ β ε ρ ν η τ ι κ ο ὕ περὶ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν νόμιμον τάξιν κ ε φ α λ α ἰ ο υ.

(Περὶ τῶν λοιπῶν τῆς περιόδου ταύτης νομοθετημάτων εἰς τὸ προσχέρι.)

ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ.

Πρέπει βεβαίως νὰ θεωρηθῇ ὡς σπουδαιοτάτη σελὶς τῆς ἱστορίας τῆς Καταστατικῆς ἢ τελευταία Ἀγγλικὴ ἀπογραφὴ, διὰ τὸ μέγεθος τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν περιέλαβε, καὶ τοῦ πληθυσμοῦ, ὃν εἶχεν ὑπ' ὄψιν. Ἀμφιβάλλω πολὺ ἂν αἱ μεγαλειότεραι τῆς ἀρχαιότητος κοσμοκρατορίαι ἀπετελέσθησαν ἐκ τοιαύτης ἐκτάσεως (7 769 449 □ μίλια!) καὶ ἐκ τοσούτου ὄγκου ἀνθρώπων (234 762 593!) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκτασιν, προηγούνται αἱ ἐν Ἀμερικῇ κτήσεις 3 486 034 □ μίλ., ἔπονται αἱ ἐν Ὀκεανίᾳ 2 980 722,

αί ἐν Ἀσίᾳ 964 403, αἱ ἐν Ἀφρικῇ 236 860, καὶ τελευταῖαι αἱ ἐν Εὐρώπῃ 424 730 □ μιλ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν, προηγεῖται ἡ Ἀσία 494 438 466, ἔπεται ἡ Εὐρώπῃ 34 993 321 καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἀμερική 5 053 556, ἡ Ὀκεανία 2 000 000, ἡ Ἀφρική κλπ. Τοιοῦτοτρόπως κέκτηται πολὺ διαφέρον ἡ μέθοδος, δι' ἧς ἐξεπεραιώθη ἡ κολοσσαία αὕτη ἀπογραφικὴ ἐργασία, ἐν ἔθνει μάλιστα τοῦ ὁποίου ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία δὲν διαθέτει τὰς ποικίλας δυνάμεις τοῦ γραφειοκρατικοῦ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης συστήματος, ἐκ φυσικῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὸν νεκρὸν τούτου θεόν.

Κατὰ πρῶτον ὁ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἑσωτερικῶν κλάδος τῆς Καταστατικῆς ἀπετάθη πρὸς ἅπαντα τὸν διοικητικὸν τῆς χώρας μηχανισμόν, ὅπου τοῦλάχιστον ἠδύνατο νὰ εὕρη ὅπωςδήποτε ἐπικουρίαν, καθὼς π. χ. εἰς τὰ ὑπουργεῖα τῶν Ἀποικιῶν καὶ τῶν Ἐξωτεριῶν, εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, εἰς τὸ ναυαρχεῖον, εἰς τὸν γενικὸν διοικητὴν τῆς Ἰνδίας, εἰς τὴν τελωνιακὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ σκοπὸς ἦτο νὰ περιλάβῃ ἡ ἀπογραφή πᾶσαν πληροφορίαν, διαφέρουσαν τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν περὶ τὸ ζωτικώτερον αὐτῆς ἀντικείμενον, τὰ πρόσωπα ἤτοι καὶ τὰς θεμελιώδεις σχέσεις τῆς βιωτικῆς. Ἡ ἀξία τῆς λειτουργησάσης μεθόδου περιβάλλεται μέγιστον κῦρος ἐν τῇ τελειωτικῇ αὐτῆς ἐπιτυχίᾳ. Ἴνα δώσω δεῖγμα τῆς ἀκριθείας καὶ κανονικότητος, μεθ' ἧς τὰ διάφορα μέτρα ἐξετελέσθησαν, ἀρκεῖ μόνῃ ἡ κυρίως Ἀγγλία, τῆς ὁποίας ἡ ἀπογραφή ἔπρεπε νὰ συμπληρωθῇ ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, τὴν ἐπιούσαν τῆς νυκτὸς τῆς κυριακῆς τῆς 21, Ἀπριλίου 1871, ἵνα οὕτω καταληφθῇ ἕκαστος ἄνθρωπος ὅπουδήποτε τῆς νυκτὸς ταύτης κατεκλίθη, χωρὶς νὰ λησμονηθῶσιν ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐπὶ πλοίων ἢ λεμβῶν, οἱ ἐν μεταλλείοις, οἱ ἐπὶ σιδηροδρόμων, οἱ ὑπὸ σκηνᾶς κλπ.

Διηρέθη ἐντεῦθεν ἡ χώρα εἰς ἰδιαιτέρα ἀπογραφικὰ τμήματα, ἐν οἷς 626 πρωτεύοντα καὶ 2 195 ὑποδεέστερα, ἐπὶ ἐκάστου τῶν ὁποίων διωρίσθη κατὰ μὲν τὰ πρῶτα εἰς ἀρ-

γιαπογραφεὺς, κατὰ δὲ τὰ δεύτερα εἰς ἀπλοῦς ἀπογραφεὺς, μετὰ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ 32 443 ἀπαριθμητῶν. Αἱ ἀμοιβαὶ τῶν ὑπαλλήλων τούτων ἐκανόνισθησαν ὡς ἐξῆς. Δι' ἕκαστον μὲν ἀρχαιογραφέα 6 λιρ. στερ. ἐφάπαξ καὶ 2 σελ. διὰ πᾶσαν χιλιάδα ὑπεράνω τῆς πρώτης μυριάδος ἀπογραφομένων ἀτόμων, δι' ἕκαστον δὲ ἀπλοῦν ἀπογραφέα 4 λιρ. στερλ. ἐφάπαξ καὶ 1 σελ. διὰ πᾶσαν, ὑπεράνω τῶν 1 200, ἑκατοστῶν ἀτόμων, δι' ἕκαστον δὲ ἀπαριθμητὴν 1 λιρ. στερλ. καὶ 1 σελ. ἐφάπαξ, 2 $\frac{1}{2}$ δὲ σελ. διὰ πᾶσαν ὑπεράνω τῶν 400 ἑκατοστῶν ἀτόμων καὶ 6 πέν. δι' ἕκαστον μίλιον δρόμου, τὸν ὅποιον πέραν τῶν 5 μιλίων διέτρεξαν.

Τὰ ἔργα τῶν ἀπαριθμητῶν συνίσταντο ἰδίως εἰς τὴν ἐντὸς τῆς τελευταίας ἐβδομάδος τοῦ Μαρτίου 1871 πρὸς πάντα ἰδιοκτῆτην ἢ ἐνοικιαστῆν, εἴτε ὀλοκλήρου οἰκίας, εἴτε πατώματος, εἴτε δωματίου, διανομὴν ἐντύπων δελτίων περιεχόντων διακεκριμένα χωρίσματα εἰς ἐγγραφήν τοῦ ὀνόματος, τοῦ γένους, τοῦ ἐπαγγέλματος, τῶν τέκνων, τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως, τοῦ γάμου κλπ. τῶν ἐνοίκων, ὑπαρχούσης ἰδιαιτέρας στήλης διὰ τοὺς τυχόν τυφλοὺς, βωβοὺς, κωφοὺς καὶ φρενοβλαβεῖς. Οὕτω τὰ μὲν κενὰ τῶν διανεμομένων δελτίων ἕκαστος ἐνοίκος, ἀρχηγὸς οἰκογενείας, ἐπρόκειτο νὰ συμπληρώσῃ, οἱ δὲ ἀπαριθμηταὶ ὤφειλον πᾶσαν ἀμφιβολίαν τῶν δελτίων νὰ διαλύωσι δι' ἐπιτοπιῶν ἐξακριβώσεων κατὰ τὴν προεκτεθεῖσαν ἡμέραν τῆς συναθροίσεως αὐτῶν ἐκ τῶν πρὸς οὗς ταῦτα διενεμήθησαν ἀτόμων. Ἐν τούτοις ἐπεφυλάσσετο καὶ ἰδιαιτέρα κατόπιν ἐρευνα ἐκ μέρους τῶν ἀπογραφῶν, καὶ μέχρι δὲ τοῦ κεντρικοῦ γραφείου τῆς Καταστατικῆς ἐξετείνετο ἡ ὑποχρέωσις τῆς περαιτέρω διασαφήσεως.

Ἐν γένει ἡ ταχύτης τῆς ἐκτελέσεως περιεῖχε τὸ κύριόν τοῦ προκειμένου ἐπιχειρήματος τῆς Καταστατικῆς. Ὅλα τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καὶ οἱ ἀπαριθμηταὶ καὶ οἱ ἀπογραφεῖς ἔτρεχον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ὡς ἀστραπή. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν, ὅτι ἐὰν Κυβερνήσις

τις ἀποβλέπη εἰς ὅσον ἔνεστι ἀσφαλέστατα τῶν μεγάλων ἀριθμῶν πορίσματα, πρέπει νὰ μελετήσῃ προηγουμένως τὸ μέγα πείραμα, οὐπερ τὴν ἀνάλυσιν, ὡς ἐν σχεδιαγράμματι, ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐπραγματεύθη.

ΒΑΚΧΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ.

Μεταξὺ ὄλων τῶν κλάδων τῆς γεωργίας ὁ πλείονας ἐνασχολῶν ἀνθρώπους, σχετικῶς πρὸς τὴν ἕκτασιν τῶν γαιῶν, ἀνήκει εἰς τὴν ἀμπελοργίαν. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς εἰς καλλιέργειαν π. γ. τοῦ σίτου μεγάλαι ἀγρῶν ἐκτάσεις ὑποβάλλονται εἰς τὴν συλλήβδην ἐνέργειαν τοῦ ἀτελοῦς ἢ τελειοποιημένου ἀρότρου, ἀφ' ἑτέρου περὶ ἕκαστον τῆς ἀμπέλου κλῆμα συστρέφεται ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου κατὰ πολλὰς ἐποχὰς καὶ διαφόρους τρόπους. Ἀρκεῖ δὲ ἡ σύγκρισις τῶν οἰνοφόρων πρὸς τὰς σιτοφόρους ἐπαρχίας δεδομένου κράτους, ἵνα πείσῃ ἕκαστον περὶ τῆς μείζονος πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ ἐν ταῖς πρώταις. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ καλλιέργεια τῆς σταφιδάμπέλου ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἐπιβεβαίωσιν. Οὐ μόνον ἐπιτείνεται ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ἀνθρώπων ἐν αἷς ἐπαρχίαις τὸ προϊόν τοῦτο παράγεται, ἀλλὰ συγχρόνως, κατὰ τὰς μεγάλας ἐποχὰς τῆς καλλιέργειας αὐτοῦ, κοινότητες, ὀλοκλήρους ἡμέρας ἀπέχουσαι τῶν σταφιδοφόρων παραλίω, μεταναστεύουσιν περιοδικῶς πρὸς αὐτά, ἐργατικῆς ἐπικουρίας ἕνεκεν.

Τὰ εἰσοδήματα οὕτω τῆς ἐκ τοῦ Βάκχου σταφυλῆς εἶναι σχετικῶς πολὺ ἀνώτερα τοῦ ἐκ τῆς Δήμητρος στάχυος, ἀφοῦ προφανῶς συντηροῦσι πλείονας ἐργατικὰς ὑπάρξεις. Μολονότι κατ' ἀκρίβειαν ἡ πρώτη δὲν μετέχει τοῦ χαρακτηῆρος τῆς ἀναποφεύκτου ἀνάγκης, ἥτις διακρίνει τὸν δεύτερον, δὲν εἶναι ὅμως καὶ μοναδικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἰκονομικὸν φαινόμενον ἢ τοιαύτη παραγωγικὴ

σημασία εἰς βιομηχανίαν δευτερευούσης χρησιμότητος. Ἡ κυρία αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου ὀφείλεται εἰς τὴν ἔντασιν τῆς καλλιέργειας. Ὅσον αὕτη εἶναι ἐκ φύσεως δεκτικὴ μείζονος συγκεντρώσεως, τόσον ἡ δύναμις τῆς εἶναι ἀποτελεσματικωτέρα. Ἐν τούτοις ὁ Rau (Ἐγχειρίδιον Ἑθνικῆς Οἰκονομίας § 379) δίδει καὶ περαιτέρω ἐτι ἐξηγήσεις, διὰ τὴν μείζονα ἤτοι γονιμότητα τῶν εἰς ἀμπελοφυτεῖαν προσδιωρισμένων γαιῶν, διὰ τὴν ἐπίκαιρον θέσιν αὐτῶν πλησίον τῶν πόλεων, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἀφθονωτέραν ἐπὶ τῶν οἰνοφόρων γαιῶν κυκλοφορίαν τῶν κεφαλαίων.

Ἐν τούτοις ἡ παρατήρησις ἔχει ἰδιαιτέραν ἐτι ἔννοιαν. Ἡ συμπύκνωσις τῆς οἰνοπαραγωγῆς, καὶ ὡς βιομηχανίας καὶ ὡς ὀργάνου ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πληθυσμοῦ, συνδέεται ἀναγκαίως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ εἰσοδήματος, ἥτις, καὶ ἐπὶ τῆς προκειμένης ὡς καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης παραγωγῆς, περιέχει δύο σημαντικωτάτας ἐπόψεις, τὴν τοῦ ἀκαθαρίστου, ἥτις περιλαμβάνει πᾶν εἶδος δαπάνης (συντήρησις ἐργατῶν, τόκοι κεφαλαίων, μίσθωμα γαιῶν κλπ.) καὶ τὴν τοῦ καθαροῦ, τὴν ὑπὲρ τοῦ οἰνοπαραγωγοῦ ἤτοι. Ἐνῶ εἶναι προφανές, ὅτι ἐν γένει ἡ μεταξὺ τῶν εἰσοδημάτων τούτων ἀναλογία διαφέρει κατὰ τόπους καὶ χρόνους, ἐπὶ τῆς ἀμπελοργίας ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι μείζων τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῆς γῆς προϊόντων. Οὕτω παρατηρήθη, ὅτι πρὸς εὐρεσίαν τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος τῶν ἀμπέλων δὲν ἀρκεῖ ἐν ἔτος, πρέπει δὲ νὰ ὑπολογισθῶσι πολλῶν ἐτῶν εἰσοδήματα, ἕνεκεν τῆς κατὰ κανόνα διαδοχικῆς ἐμφανίσεως τῶν εὐφοριῶν καὶ τῶν ἀφοριῶν. Ἐν Ἀλσατία π. γ. κατὰ μὲν τὸν 18^{ον} αἰῶνα ὑπελογίσθησαν 13 εὐφορα ἔτη, 43 μέσα, 38 μέτρια καὶ 6 ἄφορα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1800—1827 εὐφορα μὲν 5 ἔτη, μέσα δὲ 11 καὶ μετριώτατα 11. Ἐν Βυρτεμβέργῃ ἀπὸ τοῦ 1800—1821 ὑπελογίσθησαν 7 ἔτη εὐφορα, 7 μέτρια καὶ 7 ἄφορα.

Ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὴν σταφιδοπαραγωγὴν, ἥτις, διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας σπουδαιότητα, δεῖται ἰδιαιτέρας καὶ κεφαλαιώδους μελέτης,

δυναμένη νὰ ἐξακριβωθῆ ἐπὶ τῶν ὀρίων τῆς ἐπικρατείας, ἐφ' ὅσον ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων προώρισται εἰς ἐξωτερικὴν ἰδίως κατανάλωσιν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κυρίως βακχικὴν τῆς Ἑλλάδος παραγωγὴν, ἢ ἐξακρίβωσις αὐτῆς δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς δύο στάδια· 1) εἰς τὸ ἐπὶ τῶν καταβαλλομένων φόρων στηριζόμενον, περὶ οὗ νῦν δὲν πρόκειται καὶ 2) εἰς τὸ ἀπὸ τῆς τελωνιακῆς κινήσεως εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ἀποβλέπον. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἔποψιν οἱ ἐμπορικοὶ πίνακες τῶν ἐτῶν 1862—1871 παριστῶσι τὴν ἐξῆς ἐπὶ οἴνων καὶ οἴνοπνευμάτων εἰς ὀκάδας ἀνάπτυξιν.

Ἔτη	Ἐισαγωγή		Ἐξαγωγή	
	Οἶνος	Οἴνοπνεύματα	Οἶνος	Οἴνοπνεύματ.
1862	389838	339402	3454478	47005
1863	342657	447451	2366764	18953
1864	149564	354359	5085127	23338
1865	159718	446918	2240608	54266
1866	219939	423810	1759768	44354
1867	79932	332723	3876770	42614
1868	28844	563283	4372829	85894
1869	29516	494398	4619531	44130
1870	56049	440067	2814980	55295
1871	22600	553351	2817515	45841

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου πίνακος πληροφορούμεθα, ὅτι ἡ μὲν εἰσαγωγή τῶν ἀλλοτρίων οἴνων κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ 1867 πέραν πάσης ἀναλογίας πρὸς τὴν τῶν προηγούμενων ἐτῶν καὶ μετὰ πολλῆς σταθερότητος, ἢ δὲ ἐξαγωγή ὑπῆρξεν ἀνώμαλος· ἢ μείζων ἔντασις αὐτῆς κατὰ τὸ 1864 μεθ' ὃ ἔπονται τὰ ἔτη 1869 καὶ 1868, ἢ μικροτέρα κατὰ τὸ 1866 μεθ' ὃ ἔπεται τὸ 1865, καὶ ἡ μέση κατὰ τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἐτῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ οἴνοπνεύματα, ἡ μὲν ἐξαγωγή περιορίζεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς τὸ δέκατον περίπου τῆς εἰσαγωγῆς, αὐτὴ δὲ δεικνύει τῆς αὐτῆς σταθερότητα, ὥστε συγκρι-

νομένη πρὸς τὴν μεγίστην ἐλάττωσιν τῆς τῶν οἴνων εἰσαγωγῆς, μαρτυρεῖ σπουδαῖον κοινωνικὸν τῆς ἡμετέρας καταναλώσεως φαινόμενον. Ἐννοῶ τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἡμέτερου πληθυσμοῦ ἐπίμονον διάδοσιν τῆς χρήσεως τῶν δραστηρίων τῆς Εὐρώπης μεθυστικῶν ποτῶν.

Ἡ τάσις αὕτη τῆς ἡμετέρας καταναλώσεως πρέπει νὰ μελετηθῆ ἰδιαιτέρως, διότι ἀνάγεται εἰς τὰ ζωτικότερα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ζητήματα. Βεβαίως ἢ ὑπὸ ἐξέτασιν εἰσαγομένη ἐξωθεν μεθυστικὴ ποσότης δὲν ἀντέχει εἰς σύγκρισιν πρὸς ὁμοειδεῖς εἰς ἄλλας χώρας εἰσαγωγὰς, πρέπει ὁμως νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῆς μεθυστικῆς δυνάμεως ὑπὸ τὸν ἡμέτερον μεσημβρινὸν ἥλιον. Ἐχω πολλὰς ὑπονοίας, ὅτι μεταβολαί τινες τῆς ὑγιεινῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀποκαταστάσεως, πρὸ πάντων μεταξὺ τῶν νεωτέρων αὐτοῦ κατὰ τὰς πόλεις μελῶν, ἔχουσι στενὴν σχέσιν πρὸς τὴν ὁσημέραι ἐπιτεινομένην κατάχρησιν τῶν μεθυστικῶν ποτῶν.

Αἱ ἐταιρίαι λοιπὸν τῆς ὑγείας, τῶν ὁποίων τόσον εὐρεῖαι καὶ εὐτυχεῖς δοκιμαὶ ἐγένοντο ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, προσάγουσιν ἡμῖν τὰ εὐεργητικὰ διπλώματά των. Ἡ συνδρομὴ τῆς φορολογικῆς ιδέας, καὶ αὕτη δὲν εἶναι ἀπὸ σκοποῦ. Τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐννοῶ τὴν ἀδιαφορίαν, μεθ' ἧς διαβαίνομεν ἐνώπιον παντὸς νέου οἴνοπωλείου καὶ οἴνοπνευματοπωλείου. Ἐνθυμοῦμαι δὲ μετὰ φρίκης τὴν ἱατρικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ K. Champrouillon μετὰ τὴν τελευταίαν αἱματηρὰν τοῦ δήμου τῶν Παρισίων μάχην. Ἐπὶ 441 πτωμάτων τῶν ἐπαναστατῶν, 296 ἐβεβαιώθησαν ὡς ἀνήκοντα εἰς ἀνθρώπους πρὸ χρόνων παραδεδομένους εἰς τὴν μέθην!

ΠΕΡΙ ΟΔΩΝ.

Ἐνόσω οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ὀλίγοι καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν περιώριζετο ἐντὸς τῶν εὐτυχῶν κλιμάτων, τὰ ὅποια κατὰ

τούς τελευταίους αἰῶνας ἐθαύμασαν οἱ περιηγηταί, ἢ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπαρξίς τοῦ ἡμετέρου γένους εἶχε καθαρῶς ἀπολαυστικὸν σκοπὸν. Οὐδὲ φροντίδες, οὐδὲ ἀγῶνες· οἱ δὲ ἄρτοι ἐκρέμαντο ἐκ τῶν δένδρων. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ μέλη τῶν πρώτων ἀνθρωπίνων συναθροίσεων καὶ ἡ γῆ τῶν πατέρων ἐφάνη πολὺ στενὴ διὰ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν. Τότε ἐτράπησαν πρὸς τὰς ἐξω χώρας, ὡς κατακτεταί ἡ ἐργάται. Ἐχοντες δ' ἀνά χεῖρας ὄπλα ἢ ἐμπορεύματα, ἐπροσπάθησαν νὰ ζήσωσι διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς ἢ διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς συναλλαγῆς. Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης τάξεως ἐξῆλθον οἱ ἀληθεῖς τοῦ ἐμπορίου ἰδρυταί.

Οἱ πρῶτοι οὗτοι ἐμποροὶ ἐκόμιζον τὰ ἑαυτῶν ἐμπορεύματα ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνθρώπων καὶ ζώων· προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου ἐγένοντο ταῦτα πολυπληθέστερα, ὁ ὄγκος καὶ τὸ βάρος αὐτῶν ἀναλόγως ἠῤῥξανε, διὰ δὲ τοῦ παραδεδεγμένου ἤδη τρόπου τῆς μετακομίσεως ἀπέβαινε ἀνέφικτος ἢ μεταφορὰ αὐτῶν. Τότε ὁ ἐφευρετικὸς ἄνθρωπος ἤρχισε νὰ μεταχειρίζεται τροχαλίας, αἵτινες ἀκολούθως ἐγένοντο ἀφορμὴ εἰς κατασκευὴν ἀμαξῶν.

Ἡ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους ἐνεργουμένη κίνησις πλεῖστα ὅσα παρενέβαλλε προσκόμματα εἰς τὴν συγκοινωνίαν, τὸ μὲν ὡς ἐκ τῆς ἀνωμαλίας ἢ μαλακότητος τῶν τόπων, τὸ δὲ ὡς ἐκ τῶν συναπαντωμένων πυκνῶν δασῶν, ἐλῶν, κρημνῶν, ὀρέων κ.τ.λ. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἠναγκάζοντο μετὰ πολλῆς δυσχερείας νὰ ὑπερνικῶσι τὰ ἐμπόδια ταῦτα, ἐνταῦθα μὲν καταβάλλοντες μεγίστας σωματικὰς δυνάμεις, ἐνταῦθα δὲ πολλοὺς καὶ μεγάλους ποιοῦντες ἐλιγμούς πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συναπαντωμένων προσκομμάτων, τὰ ὅποια, ἀενάως πολλαπλασιαζόμενα, ἠνάγκασαν βεβαίως τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐξομαλύνῃ ὅπως οὖν καὶ στερεώσῃ τὸ ἐφ' οὗ ἐνηργεῖτο ἡ κίνησις ἐδαφος, πρὸς δὲ νὰ ἐλαττώσῃ διὰ τινων ἐργασιῶν τοὺς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἐλιγμούς πρὸς συντομίαν τῆς πορείας.

Οὕτως ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπαντῶμεν τὰ ἀρχαιότερα ἔθνη κα-

ταγινόμενα εἰς τοιαῦτα ἔργα. Ἰδιαιτέρως δὲ οἱ κατακτεταί κατέβαλλον μεγάλας προσπάθειας εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ὅπως ταχέως μεταφέρωσι τοὺς στρατοὺς των ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς ἐπικρατείας των. Ἐπομένως ἐπιδιώκοντες οὗτοι σκοποὺς ὑποταγῆς, ἐγίνοντο ἀκουσίως εὐεργέται τῆς ἀνθρωπότητος· ἐπειδὴ ὅλα σχεδὸν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι ἀπῆλυσαν, τὰ ὀφείλουσι πρὸ πάντων εἰς τὴν ἀμοιβαίαν συγκοινωνίαν καὶ ἀνάμιξιν τῶν λαῶν. Μικρὰ κοινότης ἀποχωριζομένη τοῦ λοιποῦ κόσμου οὐδόλως δύναται νὰ φθάσῃ εἰς πολιτισμὸν ὅπως οὖν σπουδαῖον. Καὶ μεγάλοι δὲ λαοὶ μετὰ πολλῶν ἔστω προτερημάτων πεπροικισμένοι, ἀποχωριζόμενοι τῆς πρὸς τοὺς λοιποὺς συγκοινωνίας, μένουσι εἰς στασιμότητα. Ἀπόδειξις οἱ Σῖναι, οἵτινες, πρὸ τρισχιλιετίας ἔχοντες τόσον σπουδαίους σοφοὺς καὶ βαθμὸν οὐ μικρὸν πολιτισμοῦ, ὥστε ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀστρονόμοι ἡμῶν ἐπωφελοῦνται τῶν παρατηρήσεων ἀστρονόμων αὐτῶν ἀπὸ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς (λ. χ. Tcheou Koung 1 100 π. X.), κατήντησαν σήμερον, ἕνεκα τοῦ ἀπροσίτου αὐτῶν, ἀξιογέλαστοι εἰς τὰς βιωτικὰς χρείας καὶ τὰς κοινωνικὰς περιστάσεις.

Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας συνέτειναν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπὸ λαοῦ εἰς λαὸν μετάδοσιν τῶν γνώσεων καὶ τῶν ἀνακαλύψεων, συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχέϊαν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἐχρησίμευσαν ὡς φυσικὸς ἀγωγὸς τοῦ πνευματικοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἠλεκτρισμοῦ. Συνέβη τοιοῦτοτρόπως, ὥστε ἀναλόγως τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς μετεδίδοντο αἱ ἰδέαι καὶ τὰ μέσα τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, προέβαινε καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν πολιτισμὸν. Ἐν γένει ὑπὸ ὕλικήν ἔποψιν χῶραι, εἰς ἃς τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εἶναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένα, μετ' εὐκολίας καὶ ταχύτητος συσχετίζονται πρὸς τοὺς πέριξ λαοὺς, ἐπιδαψιλῶς προμηθεύονται πᾶν τὸ αὐταῖς ἐλλείπον καὶ μετ' εὐκολίας ἐπιτυγχάνουσιν ἀγοραστὰς τῶν περιττῶν εἰς αὐτὰς προϊόντων, καθὼς καὶ πωλητὰς τῶν ἐλλειπόντων. Ἡ μεγίστη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μάστιξ, ὁ λιμὸς, δὲν ἔχει

ἄλλον δραστηριώτερον ἐκτὸς τῆς συγκοινωνίας ἐχθρόν. Ὅπου ἡ κυκλοφορία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων ἐμποδίζεται, πολλάκις οἱ κάτοικοι τῆς μιᾶς κοιλάδος κατέχονται ὑπὸ σκληρᾶς ἀπορίας, ἐνῶ τῆς γείτονος τὰ ἀφρονα προϊόντα ρίπτονται ὡς ἄχρηστα. Ἐντεῦθεν, χάρις εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, δύνανται σήμερον νὰ ζῶσιν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐν χώραις, καθ' ἃς ἄλλοτε οὐδὲ ὀλίγαι χιλιάδες ἠδύναντο νὰ συντηρηθῶσιν.

Εἰς λόγος, πιθανῶς ὁ σπουδαιότερος, τῆς νῦν καταστάσεως τῶν Ἑλληνικῶν μεσογείων εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις σπουδαίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν παραλίων συγκοινωνίας. Ἐκτὸς μικρῶν ἐξαιρέσεων ὅλος ὁ κινητὸς τῆς χώρας πλοῦτος μόνον ἐπὶ τῆς ράχεως ἵππων καὶ ἡμιόνων δύνανται νὰ μεταβιβάσθῃ διὰ μεγάλης βραδύτητος καὶ εἰς ἐλαχίστας ἐκάστοτε ποσότητας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τίνος ἕνεκεν εἰς δῆμους π. χ. ὄρεινῶν τινῶν ἐπαρχιῶν ὁ σίτος πωλεῖται ἐνίστο εἰς τὸ ἡμισυ τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ἐπιτυγχάνει εἰς τὰ παράλια, καὶ τὰνάπαλιν τὰ προϊόντα τοῦ θαλασσοῦ ἐμπορίου ὑπερτιμῶνται εἰς ὑπερβολὴν ἐντὸς τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν. Καὶ τὰ δάση, ἅτινα ὀλίγα μόνον μίλια ἀπέχουσιν τῆς θαλάσσης, ἀποβαίνουσιν ὅλως ἄχρηστα καὶ ταχέως καταστρέφονται, ὡς οὐδὲ ὅπως προσέχοντος τινὸς εἰς αὐτὰ, ἐνῶ ἂν ὑπῆρχον κατάλληλοι ὁδοὶ καὶ ἡ κυβέρνησις θὰ ὠφελεῖτο, καὶ οἱ ἰδιῶται ἀκόμη ἤθελον μετ' ἐπιμελείας τὰ καλλιεργεῖ, ὡς συμβαίνει ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Οὕγγερ ἐν στρέμμα δάσους δίδει κατ' ἔτος δέκα περίπου στατήρων ξυλείαν, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις ἡ Ἑλλάς ἀναγκάζεται ἀντὶ μεγάλων τιμῶν νὰ προμηθεύηται ἐξ ἄλλων μεμακρυσμένων ἐπικρατειῶν.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι, ἀναπτυσσομένης ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν τῆς χερσαίας συγκοινωνίας, πλεῖστοι ἰδρυταὶ βιομηχανικῶν καταστημάτων ἀντὶ νὰ ἐκλέγῃσι τὸν Πειραιᾶ, τὴν Σῦρον, τὰς Πάτρας ὅπως προμηθεύωνται εὐκόλως τὴν ἐνεργὸν αὐτῶν δύναμιν, δηλ. τοὺς ἀνθρακας, πρὸς ἀγορὰν τῶν ὁποίων πολλὰς χιλιάδας δραχμῶν ἐτησίως εἰς Ἀγγλίαν διευθύνουσιν, ἤθελον προτιμήσει τὰς θέσεις ἐκείνας,

ἐν αἷς ἡ ὑπερβάλλουσα δύναμις τοῦ ὕδατος ἀποκαθιστᾶ ἄχρηστον τὸν ἀνθρακα· οὕτω δὲ οἱ πλεῖστοι ρύακες τῶν ἐπαρχιῶν, οἱ ἀντισταθμίζοντες χιλιάδων ἵππων δύναμιν, ἀντὶ σήμερον νὰ καταρρέωσιν ἀενάως, ὅπως συντριβῶσι βράχους καὶ καλύπτωσι διὰ χαλικῶν τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς ἀμπελούς, ἤθελον χρησιμεύει πρὸς κίνησιν μηχανῶν, πολλαπλασιάζοντες τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνεκτιμήτου τῆς χώρας φυσικοῦ πλοῦτου.

Ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας (ἐκ τῶν ὁποίων ἡ προκειμένη μελέτη ἔχει ὑπ' ὄψιν μόνως τὰς ὁδοὺς) κέκτηται μέγα διαφέρον, ἐφ' ὅσον συνδέεται πρὸς τὴν τελικὴν διάπλασιν τοῦ καθολικοῦ τῶν ἐθνῶν βίου. Πρὸ πολλῶν χιλιετηρίδων οἱ Ἴνδοι εἶχον σπουδαίας ὁδοὺς, τῶν ὁποίων περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τὴν διατήρησιν, θρησκευτικῶς ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῶν μεγάλων νομοθετῶν αὐτῶν (Manu καὶ Buddha), οἵτινες ὠρίζον ἵνα κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς θυμιάζωνται αὐταὶ καὶ στρώννυνται διὰ μύρτων καὶ ἀνθέων, κοσμουμένων συγχρόνως καὶ τῶν δενδροστοιχιῶν διὰ περιζωμάτων ἀνθοφόρων. — Οἱ Φοίνικες, ἂν καὶ εἶχον εὐρυτάτην ὁδὸν τὴν θάλασσαν, ἐφρόντιζον ὅμως τὰ μέγιστα καὶ περὶ τῆς ὁδοποιίας τῆς ξηρᾶς. Γνωσταὶ εἶναι αἱ τρεῖς μεγάλαι ὁδοὶ, αἵτινες ἐκ Φοινίκης ἔφερον εἰς Μεσοποταμίαν, καὶ διερχόμεναι διὰ τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῆς Νινευθῆς ἔφθανον μέχρι τῆς μεσημβρινῆς Ἀραβίας, πρὸς τὴν πατρίδα τῆς βασιλίσεως τῆς Σάβας, ἐξ ἧς ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἐπρομηθεύετο μύρα, ἀρώματα, ἐλεφαντόδοντας, ἔβενον κ.τ.λ. — Ἐπίσης οἱ Ἀσσύριοι 1200 ἔτη π. Χ. εἶχον καλὰς ὁδοὺς, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ἀποδίδεται εἰς τὴν Σεμιράμιδα. Ὁ Πausanias εὔρε καλῶς διατηρουμένην τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ὁ ὠραῖος Μέμνων ἤλθεν ἐκ Σούσων πρὸς ἐπικουρίαν τῶν Τρώων, καὶ τῆς ὁποίας ἐτι καὶ νῦν φαίνονται ἵχνη. — Οἱ Πέρσαι διακρίνονται ἰδιαιτέρως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὁδοποιίᾳ, ἐφ' ὅσον εἶχον μεγίστην ἀνάγκην τῆς συντομεύσεως τῶν ἀποστάσεων τοῦ εὐρυτάτου αὐτῶν κράτους. Τοιροτοτρόπως ὁ Κύρος ἐπεσκεύασε τὰς παλαιὰς ὁδοὺς τῶν

Ἀσσυρίων καὶ ἐστρωσε νέας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν διηρημέναι κατὰ παρασάγγας. Πρὸς ἀνάπαυσιν δὲ τῶν ὁδοιπόρων ἀνά πᾶν τρίτον μίλιον εὐρίσκετο κατάλληλον οἶκημα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δαρείου (500 ἔτη π. Χ.) ἅπανα ἡ ἐπικράτεια διεσχίζετο κατὰ μῆκος καὶ πλάτος δι' ἀξιολογωτάτων ὁδῶν, αἵτινες συνέδεον τὰς Ἰωνικὰς πόλεις πρὸς ἀλλήλας, ὡς καὶ μετὰ τῶν Σάρδεων, τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῶν Σούσων. Ἔτεροι δὲ ὁδοὶ ἤγον ἀπὸ Συρίας εἰς Μεσοποταμίαν, ἀπὸ Ἐκβατάνων εἰς Περσέπολιν, καὶ ἀπὸ Ἀρμενίας πρὸς τὴν μεσημβρινὴν Περσίαν.

Μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου κόσμου οἱ ἀποτελοῦντες τὴν κλασσικὴν αὐτοῦ μερίδα λαοὶ, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης, ἀπέβλεψαν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς συγκοινωνίας μετὰ μεγάλου διαφέροντος. Τοιοῦτοτρόπως γνωσταὶ εἶναι αἱ μεγάλαι τῆς Ἑλλάδος ὁδοί, τῶν ὁποίων αἱ σπουδαιότεραι διευθύνοντο πρὸς τὰ μέρη, ἐν οἷς ἐτελοῦντο αἱ θρησκευτικαὶ τοῦ ἔθνους τελεταί, καὶ πρὸ πάντων οἱ μεγάλοι αὐτοῦ ἀγῶνες, τὰ Ὀλύμπια, τὰ Ἴσθμια, κλπ. καθὼς καὶ αἱ μεγάλαι τῆς πίστεως ἐνώσεις, αἱ ἐν Δελφοῖς, Δωδώνῃ κλπ. Ἄλλ' ἐφ' ὅλης τῆς ἀρχαιότητος πρὸ πάντων οἱ Ρωμαῖοι διέπρεψαν εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ὁδοποιίας. Ἀπὸ τὴν λαμπρὰν καὶ εὐρείαν πλατεῖαν τῆς Ρώμης (Forum Romanum) ἀρχόμεναι αἱ ὁδοὶ τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας διηρθύνοντο μέχρι τῶν ἀπωτάτων χωρῶν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Ὅπου δὲ Ρωμαῖων ποῦς ἐπάτησεν, ἀνακαλύπτομεν ἐρείπια ἔργων συγκοινωνίας ἄξια θαυμασμοῦ. Αἱ ὁδοὶ εἶχον μῆκος πλέον τῶν τετρακισχιλίων ρωμαϊκῶν μιλίων καὶ καθ' ὅλην ταύτην τὴν ἔκτασιν ἦσαν μετὰ τοσαύτης τέχνης κατεστρωμέναι, ὥστε οὔτε αἱ καλλίτεροι λεωφόροι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς ἐκείνας. Ἡ ἐπισημοτέρα τῶν ὁδῶν ἦτο ἡ Via Appia, ὀνομαζομένη β α σ ί λ ι σ σ α τ ῶ ν ὁ δ ῶ ν, καὶ χρησιμεύουσα ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς τεχνίτας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶχε πλάτος 25 ποδῶν, ἔκειτο ἐπὶ στερεοῦ καταστρώματος καὶ ἐξεῖχεν ἀπανταχοῦ ἐπὶ τοῦ περίξ ἔδαφους.

Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἦτο ἐλαφρῶς κυρτὴ, πλησίον δὲ τῶν πόλεων ἐστρωμένη διὰ πλακῶν ἐκ γρανίτου. Τὰ ἐκατέρωθεν ἄκρα τῆς ἦσαν περιεζωσμένα διὰ τοίχων, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατ' ἴσα ἀποστήματα ὑπῆρχον στήλαι, ἐφ' ὧν ἐσημειοῦντο αἱ ἀποστάσεις· ἐπίσης δὲ λίθοι ὀγκώδεις κυβικοῦ σχήματος εἰς χρῆσιν τῶν ἰππευόντων διὰ τὴν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ἐκ τῶν ἐφιππίων ἔλλειψιν ἀναβολῶν. Δένδρα δὲ σκιερὰ καὶ ρέον θροσερὸν ὕδωρ ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα ἐχρησίμευον, ὡς καὶ οἱ ἐνιαχοῦ ὑπάρχοντες λουτροὶ, εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τέρψιν τῶν διαβατῶν. Πολλὰ τέλος σημεῖα τῆς ὁδοῦ ἐστολίζοντο διὰ τόξων θριαμβευτικῶν καὶ ἐτέρων μεγαλοπρεπῶν μνημείων.

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ὡς αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι, οὔτω καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ὁδοποιία παρημελήθησαν. Κάρολος ὁ μέγας (768—814 μ. Χ.) ἔδειξε καὶ διὰ τῆς προσπαθείας, ἣν κατέβαλεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ὁδοποιίας ἐν τῷ ἀχανεῖ αὐτοῦ κράτει, τὴν μεγαλεπίβολον διάνοιαν, ἥτις τὸν διέκρινεν εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ ἔργα. Ἐπεδιόρθωσε πολλαχοῦ τὰς παραμεληθείσας Ρωμαϊκὰς ὁδοὺς, καὶ κατεσκεύασε νέας. Ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως ἡ φροντίς καὶ διατήρησις τῶν ὁδῶν ἀφέθη εἰς τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς μεγάλους γαιοκτῆμονας, οἱ ὁποῖοι ὁμως μόνον εἰς τὴν εἰσπραξίν τῶν διοδίων ἀπέβλεπον, χωρὶς νὰ ἐπιμελῶνται καὶ τῆς ἀναγκαίας τῶν ὁδῶν σωτηρίας. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΒ' ἐλήφθησαν μὲν ἐντονώτερα τινὰ μέτρα, ἐν τούτοις μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος κατωρθώθη κατὰ τι ἡ τακτοποίησις τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ' ἡ ἀναγκαστικὴ ἐργασία κατεσκεύασεν ἐν Καμπανίᾳ καὶ Ἀλσατίᾳ ἐν διαστήματι 50 ἐτῶν ὁδοὺς ἐχούσας μῆκος 5—6000 λευγῶν, καλῶς λιθοστρωμένας μετὰ δενδροστοιχιῶν, στολιζουσῶν ἔτι καὶ νῦν τὰς βορείους ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας. Τέλος Ναπολεὼν ὁ Α', ἐφάμιλλος τῶν ἀρχαίων κατακτητῶν, ἐν διαστήματι 12 ἐτῶν (1800—1812) ἐδαπάνησεν 380 περίπου ἑκατομμύρια φράγκων εἰς τὴν χερσαίαν συγκοινωνίαν.

Ἐν γένει δ' οὕτω κατὰ τὸ 1845 ἡ Γαλλία ἐμέτρα ὁδοὺς, ἐχούσας μῆκος 200 000 λευγῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπῆρξε ἐν τῶν μεγαλειτέρων ἔργων λαοῦ, ὅστις μετρᾷ τὴν ζωὴν διὰ τῆς ταχύτητος τοῦ χρόνου. Ὡσαύτως καὶ ἐν Γερμανίᾳ μεγίστη κατεβλήθη ἐπιμέλεια εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κλάδου τούτου τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, ἥδη δὲ πρὸ τριακονταετίας διασχίζεται ἡ χώρα δι' ἀξιολόγων ὁδῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ κίνησις εἶναι ὅλως ἐλευθέρα, οὐδενὸς πληρονομένου διοδίου. Αἱ πλεῖσται τούτων κατεσκευάσθησαν δαπάνῃ τῆς κυβερνήσεως, ἡ συντήρησις ὅμως αὐτῶν ἀνετέθη κατόπιν εἰς τὰς ἐπαρχίας. Κατὰ τὸ 1842 ἡ μὲν Πρωσσία εἶχε 1750 γερμ. μιλ. ὁδῶν, ἡ δὲ Βαυαρία 960. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Αὐστρίαν ἰδιαιτέρως, ἡ κυβέρνησις αὐτῆς προσπαθεῖ νὰ εἰσπράττῃ μᾶλλον ἢ νὰ δαπανᾷ ἐπὶ τῶν ὁδῶν, ἐπομένως εὐρίσκονται αὗται σχετικῶς εἰς κακὴν κατάστασιν. Οὕτως ἐνῶ ἄλλα πεπολιτισμένα κράτη δαπανῶσιν ἐτησίως διὰ τὰς ὁδοὺς αὐτῶν μεγάλα κεφάλαια, ἡ Αὐστρία τῷ 1864 ὠφελήθη ἀπὸ τῶν διοδίων 3 $\frac{1}{2}$ περίπου ἑκατομμύρια φιορινίων, οὐχὶ βεβαίως πρὸς ὄφελος τοῦ ἐγχωρίου ἐμπορίου.

Ὁ ἡμιπολιτισμὸς καὶ ἡ ἀτελής πρόοδος τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῶν ὁδῶν αὐτῆς. Μόλις πρὸ ὀλίγου χρόνου ἤρχισε νὰ δαπανᾷ αὕτη εἰς κατασκευὴν ὁδῶν, καὶ πάλιν ἐπὶ κατακτητικῶς μᾶλλον σχεδίοις ἢ ἐπὶ ἀναπτύξει καὶ προαγωγῇ τῶν λαῶν αὐτῆς. Ἡ σπουδαιότερα νέα ὁδὸς εἶναι ἡ ἀπὸ Ὀρσκ εἰς Κάπαλκ ἄγουσα, 400 γ. μιλ. μήκους, τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ διατρέξῃ νῦν ἐν διαστήματι ἑβδομάδος, ἐνῶ ἄλλοτε ἀπητοῦντο ὀλόκληροι μῆνες διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῶν μερῶν τούτων. Ἡ μεταφορὰ τῶν προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ρωσσίας γίνεται τὸν χειμῶνα μὲν δι' ἐλκύθρων ἐπὶ τῆς παγωμένης χιόνος, τὸ δὲ θέρος, ἐκλείπουσῶν τῶν χιόνων, συχνότατα ἡ συγκοινωνία παύει ἕνεκα τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν ὁδῶν.

Ἡ Βόρειος Ἀμερικανικὴ Ὀμοσπονδία, ἔθνος λίαν ἀνε-

πτυγμένον καὶ ἀνδρικῶς πρὸς τὸν πολιτισμὸν χωροῦν, διακρίνεται καὶ διὰ τὰ σπουδαῖα καὶ κολοσσιαῖα τῆς ὁδοποιίας αὐτοῦ ἔργα. Ἀπ' ἐναντίας τὰ κράτη τῆς Μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, τὰ πλεῖστα τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τινὰ τῆς Εὐρώπης, ἰδιαιτέρως δὲ τὰ ὑπὸ τὸ Τουρκικὸν σκῆπτρον, καθυστεροῦσιν ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν τῶν μεγάλων τῆς ἀνεπτυγμένης συγκοινωνίας πλεονεκτημάτων. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν, τῶν παριστανόντων τὰ διάφορα κράτη μετὰ τῶν ὀδικῶν αὐτῶν συμπλεγμάτων, δύναται τις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον νὰ εἰκάσῃ περὶ τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ὃν ἕκαστον κράτος ἐφθασεν, ἐκ τῆς πληθύος καὶ τῆς καταστάσεως τῶν ὁδῶν αὐτοῦ.

Ἐν γένει ἡ Ἑλλάς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου μικρὰ ἔχει νὰ δείξῃ κοινῆς ὠφελείας ἔργα. Ἡ χερσαία συγκοινωνία τῆς διατελεῖ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν καταστάσει σχεδιαγράμματος. Ἐκτὸς ὀλιγίστων ὁδῶν (Τριπόλεως—Ναυπλίου, Ἀθηνῶν—Θηβῶν—Λεβαδείας), αἵτινες συνδέουσιν ἐπαρχίας, αἱ λοιπαὶ εἶναι ἐλαχίστων διαστάσεων. Ὑποθέτω ὅμως, ὅτι ταχέως θὰ ἀναπτυχθῇ ἐν τῷ τόπῳ ἡ ἀναγκασία πρὸς τοιαῦτα ἔργα πρακτικῆ πολιτικῆ καὶ ὅτι δύναται τις νὰ δώσῃ γενικὴν τινὰ ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ὁδῶν ἔννοιαν, ὡς ἀφορμὴν περαιτέρω μελέτης κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν, ἥτις δὲν περιέχει τὰς μικροτέρας δυσκολίας ἐπὶ τοιούτων ἐπιχειρήσεων.

Αἱ λεωφόροι πρέπει νὰ ἔχωσι τοσοῦτον τοῦλάχιστον πλάτος, ὥστε δύο συναντώμεναι ἄμαξαι νὰ δύνανται νὰ διέρχωνται ἀκωλύτως ἐν τῇ ταχυτέρᾳ αὐτῶν πορείᾳ καὶ νὰ μὲνη συγχρόνως ἱκανὸς τόπος πρὸς διάβασιν πεζῶν ἀνθρώπων καὶ φορτηγῶν ζώων. Πλάτος λοιπὸν 6—7 μέτρων φαίνεται ἀπαραίτητον. Εἰς θέσεις δὲ καθ' ἃς διὰ κοιλάδος διέρχεται ἡ ὁδὸς, ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς πρέπει νὰ ἐξέχῃ ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἐδάφους τόσον, ὥστε ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οἱ διαρρέοντες ποταμοὶ ἤθελον πλημμυρήσει, ἡ ὁδὸς νὰ ἐξέχῃ ἀρκούντως, ἵνα μὴ διακόπτηται ἡ συγκοινωνία ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν ὁδῶν πρέπει νὰ εἶναι οὕτω κυρτῆ,

ὥστε τὰ μὲν ὕδατα εὐκόλως νὰ φεύγωσιν ἐπ' αὐτῆς, ἡ δὲ κυρτότης νὰ μὴ φέρῃ πρόσκομμα εἰς τε τὰς ἀμάξας καὶ τοὺς ὄδοιπόρους. Πρὸς ἀμφοτέρας τὰς πλευράς, εἰς ὅσα μέρη δὲν ἐξέχουσιν αὐται τοῦ ἐδάφους, ἀναπόφευκτος εἶναι ἡ κατασκευὴ τάφρων διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καταπιπτόντων ὑδάτων τῆς βροχῆς.

Τὸ ἐδαφος πρέπει νὰ εἶναι στερεὸν καὶ ὁμαλὸν, ἵνα γίνηται ἡ κίνησις μεθ' ὅσον ἐνεστὶν ελαχίστης προστριβῆς, πρὸς τοῦτο δὲ καταλληλοτέρα ἢ ἐπίστρωσις διὰ τριμμάτων λίθου σκληροῦ, γρανίτου, κ.τ.τ. Ἐνίοτε δὲ αἱ ὁδοί, κυρίως ἐντὸς μεγάλων πόλεων, στρώννυνται διὰ πλακῶν σκληροῦ καὶ στερεοῦ λίθου, ὅπου δὲ τὸ ὑλικὸν τοῦτο ἐλλείπει, ὡς συμβαίνει ἐν Ὁλλανδίᾳ, γίνεται χρῆσις καὶ ὀπτῶν πλίνθων, τοποθετουμένων καθέτως. Νεωστὶ μάλιστα ἐν Ἀμερικῇ ἐγένετο χρῆσις καὶ τοῦ σιδήρου πρὸς κατάστρωσιν τῶν ὁδῶν. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰ πεζοδρόμια, πολλαχοῦ μετεχειρίσθησαν καὶ ἀσφαλτον, ἡ ὁποία ὁμως ἀρμόζει μᾶλλον εἰς ψυχρὰ κλίματα.

Ἡ κλίσις τῶν ὁδῶν δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει πλεον τῶν 5 τοῖς 100 εἰς ὁδοὺς πρώτης τάξεως, εἰς δευτερευούσας ὁμως ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς καὶ μέχρι 10 τοῖς 100. Πᾶσα ἀνωτέρα κλίσις γεννᾷ δυσυπέβλητα εἰς τὴν κίνησιν τῶν ἀμαξῶν προσκόμματα. Ὅπωςδὴποτε ἡ μεγαλειτέρα κλίσις πρέπει νὰ διδῆται εἰς μέρη, καθ' ἃ ἡ ὁδὸς ἀρχεταὶ ὑψομένη, ἵνα κατόπιν βαθμηδὸν ἐλαττοῦται ὥστε τὸ ζῶον, τὸ ἀκμαῖον ἀκόμη κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναβάσεως, καθ' ὅσον ἀποβάλλει τὰς δυνάμεις του, κατὰ τοσοῦτον νὰ ἀπαντᾷ ὀλιγωτέραν ἀντίστασιν, προχωροῦν εἰς τὸ πέρας αὐτῆς. Ἐν γένει ἐπὶ καλῶν ὁδῶν εἰς ἵππος πρέπει νὰ δύναται ἄνευ δυσκολίας νὰ σύρῃ βάρους 20 στατήρων.

Τὸ δυσκολώτερον ἔργον εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ μηχανικοὺς ἱκανωτάτους, εἶναι ἡ ἀνίχνευσις καὶ εὔρεσις τῆς καταλλήλου γραμμῆς. Ὁ ἐπιφορτισμένος νὰ σχεδιάσῃ ὁδὸν συνδέουσαν δύο πόλεις, ὀφείλει νὰ εὔρῃ τὴν συντομωτέραν, οἰκονομικωτέραν καὶ στερεωτέραν

κατὰ τὸ ἐδαφος γραμμὴν, ἥτις νὰ διέρχεται, εἰ δυνατόν, διὰ τῶν μᾶλλον κατωκημένων καὶ καλλιεργημένων θέσεων, ἀν αὐται στερῶνται ἰδιαιτέρων ὁδῶν. Ἐν τούτοις ἅπαντες οἱ ὅροι οὔτοι ἀντίκεινται σχεδὸν πάντοτε πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀπαιτεῖται μεγίστη ἐπιμέλεια καὶ νοημοσύνη πρὸς ἐξομάλυνσιν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου.

Ἐάν σήμερον ὁ σιδηρόδρομος ἤρχισεν νὰ ἀναπληρῶνῃ τὰς μεγάλας ὁδοὺς, μετὰ ταχύτητος ὀκταπλασίας ἢ ἄλλοτε καὶ δαπάνης σχετικῶς ελαχίστης, ἐάν κινώμεθα νῦν ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου, ὡς ἂν εἶχωμεν πτέρυγας, μὴ νομίσωμεν ὅτι ἡ κοινὴ ἐπὶ τῆς γῆς ὁδοποιία εἶναι ἐπιχείρημα ἄξιον ὀλιγορίας. Ἴνα λειτουργήσῃ ἐν τινὶ χώρᾳ σπουδαίως ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία, ἀπαιτεῖται τέλειον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σύστημα τῶν λοιπῶν ὁδῶν. Ὁμοιάζουσιν αὐταὶ μὲν τὰς φλέβας καὶ τὰ ἀγγεῖα τῆς τοῦ αἵματος κυκλοφορίας, οἱ σιδηρόδρομοι δὲ τὰς ἀρτηρίας. Ὁλη ἡ νεωτέρα Εὐρωπαϊκὴ ἀνάπτυξις στηρίζεται εἰς τὴν ἀρμονίαν ταύτην.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων αἱ ὀρεῖναι τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχίαι, πτωχαὶ οὔσαι καὶ ὀλιγάνθρωποι ἐπὶ ἐδάφους δὲ δυσχεροῦς, πολὺ βραδέως θὰ ἴδωσι σιδηροδρόμους. Ἡ μᾶλλον οὔτω κατεπεΐγουσα ἀνάγκη συνίσταται εἰς τὸν σύνδεσμον αὐτῶν μετὰ τῶν παραλίων διὰ καταλλήλων κοινῶν ὁδῶν, ἐάν θέλωμεν νὰ ἐμψυχωθῇ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία, νὰ καταβληθῶσι δὲ σπουδαῖα καὶ μόνιμα θεμέλια εἰς τὴν ὀριστικὴν τοῦ τόπου ἀποκατάστασιν.

ΑΡΙΣΤΕΙΑΝΣ ΕΞΑΓΕΝ.

ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΜΑΤΑ.

Μεταξὺ τῶν διαφορῶν τῆς Εὐρώπης καταστημάτων, τῶν ἐχόντων τὸ προνόμιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων, ἔχω ὑπ' ὄψιν τοὺς τελευταίους ἰσολογισμοὺς τῆς Ἑλληνικῆς, Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς, εἰς οὓς προσθετέον

καὶ τοὺς κατὰ ἓνα περίπου μῆνα ἀρχαιοτέρους τῆς Πρωσσιακῆς, Αὐστριακῆς καὶ Βελγικῆς. Ἐν γένει ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις αὐτῶν μαρτυρεῖ, εἰς μεταλλικὰ ἀποταμιεύματα καὶ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια, τὰς ἐξῆς ἀναλογίας.

Τράπεζαι	Ἐποχαί.	Ἀποταμιεύματα	Γραμ. εἰς κυκλόφ.
Ἑλληνικὴ	30 Ἰουνίου 1874	17070335 δρ.	35149040 δρ.
Γαλλικὴ	2 Ἰουλίου »	1195458839 φρ.	2475239590 φρ.
Ἀγγλικὴ	» » »	23929604 λ.σ.	27039912 λ.σ.
Πρωσσικὴ	30 Μαΐου »	35400000 »	41400000 »
Αὐστριακὴ	27 » »	14300000 »	32000000 »
Βελγικὴ	28 » »	4300000 »	11600000 »

Ἡ μείζων μεταξὺ μεταλλικῶν ἀποταμιευμάτων καὶ κυκλοφορούντων γραμματίων ἀπόστασις παρατηρεῖται ἐν τῇ Βελγικῇ Τραπεζῇ, διότι κατ' αὐτὴν τὰ τελευταία εἶναι σχεδὸν τριπλάσια τῶν πρώτων (μεῖον $1 \frac{1}{10}$ ἑκατομ. λ. στ.). Ἀκολούθως ἔρχονται ἡ Αὐστριακὴ, ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ, καθ' ἃς τὰ γραμμάτια εἶναι διπλάσια τῶν ἀποταμιευμάτων (πλέον ἐν μὲν τῇ πρώτῃ κατὰ $\frac{1}{10}$ ἑκατομ. λ. στ. ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ κατὰ $84 \frac{3}{10}$ ἑκατομ. φρ. ἐν δὲ τῇ τρίτῃ κατὰ 1 περίπου ἑκατομ. δρ.). Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης ἐντάσεως τῆς τραπεζικῆς πλάστιγγος, ἡ Ἀγγλικὴ καὶ ἡ Πρωσσικὴ πρακτικὴ κατέχει τὸ ἕτερον ἄκρον, διότι ἐν αὐταῖς τὰ γραμμάτια μόλις εἶναι ἀνώτερα τῶν ἀποταμιευμάτων, ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης κατὰ τὸ 9^{ον}, ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας κατὰ τὸ 7^{ον}, (ἤτοι ἀκριβέστερον εἰς ἑκατομ. κατὰ $3 \frac{1}{10}$ καὶ κατὰ 6). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρεῖται, ὅτι ἡ τολμηροτάτη τῶν ἐν λόγῳ Τραπεζῶν εἶναι ἡ Βελγικὴ. Ἐὰν δὲ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλληνικὴν, συνυπολογισθῇ μετὰ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀποταμιεύματος τῆς καὶ τὸ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ (κατὰ τὸν ἰσολογισμόν τῆς) μεταλλικὸν διαθέσιμον τῇ ὄψει ἐκ δρ. 1 460 838, ἡ μεταξὺ τοῦ μεταλλικοῦ αὐτῆς ἀποταμιεύματος καὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν γραμματίων τῆς

ἀναλογία προσεγγίζει αὐτὴν μᾶλλον πρὸς τὴν περίσχεψιν καὶ τὰς περιστάσεις τῆς Ἀγγλικῆς καὶ τῆς Πρωσσιακῆς.

Ὅ,τι προξενεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν εἶναι τὸ κολοσσαῖον μέγεθος τοῦ Γαλλικοῦ ἀποταμιεύματος. Πράγμα παράδοξον! Κατόπιν τοσοῦτων ἐν Γαλλίᾳ συμφορῶν ἐν τῷ μεγίστῳ τῶν ἡμετέρων χρόνων πολέμῳ, τοῦ ὁποῦ αἱ συνέπειαι ὁσημέραι καθίστανται διὰ τὴν χώραν τούτην βαρύτεραι, ἐν τούτοις τὸ μεταλλικὸν ἀποταμίευμα τῆς Γαλλικῆς Τραπεζῆς, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ, εἶναι ἀνώτερον τοῦ μὲν Πρωσσικοῦ κατὰ 310 ἑκατομ. φρ. τοῦ δὲ Ἀγγλικοῦ κατὰ $597 \frac{1}{10}$, τοῦ δὲ Αὐστριακοῦ καὶ Βελγικοῦ ὁμοῦ κατὰ 730 καὶ ἐπέκεινα. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας μελέτης ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Γαλλικοῦ ἀποταμιεύματος ἀπὸ τῶν εὐτυχιστέρων παραμονῶν τοῦ Γαλλο-Γερμανικοῦ πολέμου, διὰ τῶν ἐπελθόντων οἰκονομικῶν κλονισμῶν, μέχρι τῆς τελευταίας τραπεζικῆς ἀποκαταστάσεως.

Καθὼς παρατηρεῖ ὁ K. Wolowski, τὸ μεταλλικὸν ἀποταμίευμα τῆς Γαλλικῆς Τραπεζῆς ἠκολούθησεν τὴν ἐξῆς ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ πορείαν. Ἐνῶ κατὰ τὴν 23 Δεκεμβρίου 1863 ἦτο 1 266 ἑκατομ. φρ. (704 εἰς χρυσὸν καὶ 504 εἰς ἄργυρον), κατὰ τὴν 25 Αὐγούστου 1871 κατέπεσε μέχρι σχεδὸν τοῦ ἡμίσεως, ἤτοι εἰς 691 ἑκατομ. (591 χρυσ. καὶ 98 ἄργ.), κατὰ τὴν 18 Δεκεμβρίου 1872 ἤρχισεν ὀπωσοῦν βελτιούμενον, διότι ἀνέβη μέχρις 792 ἑκατομ. (657 χρυσ. καὶ 133 ἄργ.), κατὰ δὲ τὴν 5 Ἰουνίου 1873 ἔδειξε σταθερώτερα σημεῖα προόδου, ὑπολογισθὲν εἰς 820 ἑκατομ. (690 χρυσ. καὶ 125 ἄργ.). Τφόντι κατὰ τὴν 31 Μαρτίου 1874 τὸ Γαλλικὸν ἀποταμίευμα ἔφθασε τὰ 1 040 ἑκατομ. (729 χρυσ. καὶ 311 ἄργ.), ἵνα ἔκτοτε μείνῃ σταθερὸν ἄνω τοῦ δισεκατομμυρίου, 1 111 000 000 τῇ 21 Μαΐου, 1 127 000 000 τῇ 28 Μαΐου, 1 163 230 000 τῇ 17 Ἰουνίου, 1 174 203 000 τῇ 25 Ἰουνίου καὶ ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω 1 195 458 839 τῇ 2 Ἰουλίου.

Ἐὰν ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἱστορίας τοῦ ἀποταμιεύματος τῆς

Γαλλικῆς Τραπεζῆς θελήσωμεν νὰ ἐξάξωμεν γενικά τινα συμπεράσματα, ἐν πρώτοις εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἡ Τράπεζα τοῦ τροπαιοῦχου ἔθνους μεθ' ὅλα τὰ δισεκατομμύρια, τὰ ὁποῖα τοῦτο εἰσέπραξεν ἐκ τοῦ ἡττηθέντος (vae victis), δὲν ἠδυνήθη νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ νομισματικοῦ ρεύματος. Ἀπόδειξις ὅτι καὶ κατ' αὐτὸ πρόκειται περὶ ἐμπορικῆς ἀκριβῶς ὕλης, ἣτις, ἐκτὸς ἂν ταφῆ εἰς τὴν γῆν, σπεύδει ἐκ φύσεως εἰς ἀνταλλαγὴν πρὸς ἄλλας πραγματείας. Οἱ περιλειπόμενοι οὕτως ὀπαδοὶ τοῦ συστήματος, ὅπερ ἄλλοτε εθεώρει ὡς πλουσιωτέρους τοὺς μᾶλλον νομισματοῦχους λαοὺς, πρέπει νὰ ἀπελπισθῶσιν ἐκ τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν οἰκονομικοῦ φαινομένου. Ἐὰν θεωρήσωμεν τὸ ταμεῖον τῆς Γαλλικῆς Τραπεζῆς ἀπλῶς ὡς δεῖγμα, ἰδοὺ ὅτι τὰ διλιούνια τῶν πολεμικῶν τῆς Πρωσσίας λαφύρων ἐστράφησαν ἐκ νέου πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ αἰωνίου ἐχθροῦ.

Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην περίεργος εἶναι ἡ μεσολάβησις τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς. Ἐνῶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1871 κατεῖχεν αὕτη εἰς Γαλλικὸν χρυσὸν 7 222 895 λιρ. στερλ. εἰς τὰς ὁποίας νεώτεραι ἀγοραὶ προσέθησαν ἐντὸς μὲν τοῦ 1872 λ. στ. 740 034, ἐντὸς δὲ τοῦ 1873 λ. στ. 22 444, τὸ ὅλον τοῦτο τοῦ εἰς χεῖρας αὐτῆς Γαλλικοῦ χρυσοῦ συγκεφαλαιωθὲν εἰς 4 670 054 λ. σν, εἰσηλθε κατόπιν εἰς τὸ στάδιον τῆς μεταπωλήσεως μετὰ τσαούτης ζωηρότητος, ὥστε κατὰ τὴν 25 Ἰουνίου 1874 ὑπῆρχον ἐν τοῖς ταμείοις τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς μόλις 3 315 446 λ. στ. τοῦτέστι πολὺ ἔλαττον τοῦ ἡμίσεως τῆς πρὸ ἑξ μηνῶν ὑπαρχούσης ποσότητος.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου τούτου συνδέεται πρὸς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθοῦς ἐστίας τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου, ὅστις δὲν εἶναι τὰ πολύτιμα μέταλλα ἀλλὰ τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας, τὰ ὁποῖα ἐν οἰκονομικῇ ἀρμονίᾳ ἐλκύουσι πρὸς ἑαυτὰ σταθερῶς καὶ ἐξ ἀναποδράστου ἀνάγκης τοὺς ἄλλοτριους θησαυροὺς. Παριστάμεθα οὕτως εἰς τὸ περίεργον τῶν καιρῶν σύμπτωμα, ὅτι ἐνῶ ἡ Γαλλικὴ πολιτικὴ ἐδίωξε τὸν Γαλλικὸν χρυσὸν, ἡ Γαλλικὴ ἐργασία τὸν προσκα-

λεῖ ἐκ νέου. Τόσον ἀληθεύει, ὅτι ὅταν ἡ βιομηχανία εἶναι γόνιμος, ὅταν τὸ ἔθνος εἶναι ἐργατικὸν καὶ αἱ παραγωγικαὶ αὐτοῦ μέθοδοι εἰς ἀνάπτυξιν, ὅταν τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἀκμαῖον, αἱ μεγαλείτεροι κοινωνικαὶ περιπλοκαὶ διαβαίνουσιν ὡς αἱ τρικυμῖαι. Καὶ τότε θαυμάζει τις τὴν θείαν Πρόνοιαν, ἣτις κατόπιν τῶν μεγάλων τῆς φύσεως συμφορῶν δεικνύει πάντοτε τὸν ὠραιότερον ἅμα καὶ τὸν παρηγορητικώτερον οὐρανόν.

ΧΡΟΝΙΚΑ.

Ἡ πολιτικὴ τῶν κομμάτων περιήλθε τελευταῖον εἰς εἶδός τι κρίσεως, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ κανονίσωσιν αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς. Ἡ πρώτη ὁθῆσις δίδεται πάντοτε ἐκ τῆς εὐαισθησίας τῶν πολιτικῶν συμφερόντων, εἰσαγομένη δὲ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ἰδεῶν, συνεταιρίζεται τὴν δύναμιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἵνα βαθμηδὸν σχηματίσῃ εἰς ἀρχὰς τὰ τέως ἐν σπέρματι μόνον διατελοῦντα φρονήματα.

— Τοιαύτη αἰετοπτε ἡ πορεία τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἀπὸ τοῦδε Μοναρχικοὶ, Δημοκρατικοὶ καὶ Συνταγματικοὶ πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τρία μεγάλα ρεύματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐλκύονται αἱ σκέψεις καὶ αἱ ἐνεργεῖαι κατὰ πρότον μὲν τῶν ἀτόμων, μετ' ὀλίγον δὲ τῶν ὁμίλων.

— Δὲν κρίνω, ἀλλ' ἱστορῶ. Ὅταν ὁ Περικλῆς ἤρχεν ἐν Ἀθήναις, ἐπρόκειτο περὶ δημοκρατίας μοναρχικῆς. Ὅταν δ' ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ Ἰπουρτικὴ Κυβέρνησις τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων εἰσέρχεται μέγα τῶν θαλάμων τῆς Βασιλείας, ἵνα ἀποπέμψῃ ἐξ αὐτῶν τοὺς ἀπαρέσκοντας, πρόκειται περὶ βασιλείας δημοκρατικῆς. Οὔτε ἐν τῷ πρώτῳ παραδείγματι ἀπωλέσθη ἡ δημοκρατία, οὔτε ἐν τῷ δευτέρῳ ἡ βασιλεία. Τὸ ὅλον λοιπὸν ὑποχωρεῖ εἰς τὴν δύναμιν τῶν πραγμάτων, ἣτις εἶναι πάντοτε ἡ τελευταία λογικὴ.

— Ἡ ὀριστικὴ ἐν τούτοις ἐκβάσις τοῦ πολιτικοῦ ἀγῶνος συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν τῆς χώρας ἀποκατάστασιν. Ὅταν τὸ ἐθνικὸν βαλάντιον εἶναι πλήρες, εἴτε περὶ μοναρχικῆς, εἴτε περὶ λαοκυβερνήσεως πρόκειται, ἡ δοκιμασία ἐνεργεῖται κανονικῶς. Ὅταν ὅμως αἱ οἰκονομικαὶ στενοχωρίαι καταλάβωσιν ἐν τῷ